

“Alleen maar nette mensen”

Consumentenonderzoek Downloadgedrag Films

datum 14-6-2014
versie 2.2
auteur(s) Jorna Leenheer, Joost Poort

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	2
1.1	Onderzoeksvraag.....	2
1.2	Uitwerking onderzoeksvraag en onderzoeksaanpak.....	3
2	Kijk- en koopgedrag van films	6
2.1	Kijk- en koopgedrag via diverse kanalen	6
2.2	Verschillen tussen sociaal-demografische groepen	8
2.3	Een vergelijking met voorgaande studies.....	10
3	Substitutie en sampling	14
3.1	Motieven om te downloaden uit illegale bron	14
3.2	Substitutie.....	14
3.3	Sampling.....	15
3.4	Modellen voor saldo van substitutie en sampling per kanaal.....	17
4	Juridisch klimaat.....	21
4.1	Kennis van regelgeving	21
4.2	Houding ten aanzien van regelgeving.....	22
4.3	Gerapporteerde gedragseffecten regelgeving	25
5	Samenvatting en conclusies	27
A	Appendix: LISS Panel	30
B	Appendix: Modelschattingen.....	31
C	Appendix: Vragenlijst	32

1 Inleiding

1.1 Onderzoeksvraag

Filmproducenten Nederland (FPN), de Nederlandse Vereniging van Filmdistributeurs (NVF), het Nederlands Filmfonds, Stichting Cultureel Fonds Audiovisuele Producenten (CFAP) en de Nederlandse Vereniging van Producenten en Importeurs van beeld- en geluidsdragers (NVPI), willen achterhalen wat de schade is die de filmindustrie lijdt doordat consumenten downloaden en streamen uit illegale bron. In het kader daarvan hebben deze partijen CentERdata en het Instituut voor Informatierecht (IViR) opdracht gegeven met een consumentenonderzoek in beeld te brengen in welke mate downloaden en streamen uit illegale bron een *substituut* vormen voor de diverse legale consumptiekanalen en er dus legale consumptie verloren gaat, bijvoorbeeld bioscoopbezoek, de aanschaf of huur van DVD's of het gebruik van *video on demand* (VOD). Daarnaast is de vraag in hoeverre bij films ook een zogeheten *sampling*-effect optreedt, waarbij downloaden uit illegale bron juist leidt tot legale consumptie van datzelfde werk of van werken van dezelfde artiest of in hetzelfde genre. Beide effecten zijn voor muziek de afgelopen jaren uitvoerig onderzocht, maar naar de gevolgen van downloaden uit illegale bron van films is het nationale en internationale onderzoek veel beperkter.

Tot slot willen bovengenoemde partijen onderzoeken in hoeverre het Nederlandse beleid ten aanzien van downloaden uit illegale bron en de nieuwe thuishopieregeling die sinds 2013 van kracht is, van invloed zijn op het downloadgedrag van Nederlandse consumenten.¹

De centrale onderzoeksvraag luidt derhalve:

Wat is de houding en het gedrag van de Nederlandse consument ten aanzien van het downloaden (en streamen) van films uit illegale bron, en in welke mate beïnvloedt zijn downloadgedrag koop- en consumptie via andere kanalen (DVD/Bluray, VOD, maar ook huren en bioscoopbezoek)?

Deze centrale vraag valt uiteen in de volgende deelvragen:

1. Hoe vaak downloaden (of streamen) consumenten films uit illegale bron, kopen of streamen zij deze via legale kanalen of bekijken ze deze in de bioscoop? In welke mate bestaan er verschillen tussen sociaaldemografische groepen?
2. Hoe beïnvloedt het downloadgedrag van een consument zijn aankoop- en consumptiegedrag via andere kanalen? Deze vraag valt uiteen in twee sub-vragen:
 - a. In welke mate bestaan er substitutie-effecten tussen downloaden uit illegale bron van films enerzijds en legale consumptie (aanschaf van DVD/Bluray, VOD, maar ook huren en bioscoopbezoek) anderzijds?

¹ Het Europese Hof van Justitie oordeelde op 10 april 2014 dat het Nederlandse beleid om downloaden uit illegale bron toe te staan onder de thuishopie-uitzondering in strijd is met het Europees recht (ECLI:EU:C:2014:254). Dat impliceert dat in Nederland downloaden uit illegale bron niet langer is toegestaan. Ten tijde van het consumentenonderzoek dat hier gerapporteerd wordt, gold dat nog niet. De implicaties van deze uitspraak zullen waar relevant in deze rapportage worden aangegeven.

- b. In welke mate bestaan er sampling-effecten tussen downloaden uit illegale bron van films enerzijds en legale consumptie (aanschaf van DVD/Bluray, VOD, maar ook huren en bioscoopbezoek) anderzijds?
3. In hoeverre zijn het Nederlandse beleid ten aanzien van downloaden uit illegale bron en de thuishopieregeling die sinds dit jaar van kracht is van invloed op het downloadgedrag van Nederlandse consumenten?

1.2 Uitwerking onderzoeksvraag en onderzoeksaanpak

Een consumentenenquête onder een representatieve steekproef van de Nederlandse bevolking tussen 12 en 65 jaar en de analyse van de uitkomsten daarvan vormen de kern van het onderzoek. Het is echter complex om op basis van consumentenonderzoek uitspraken te doen over oorzakelijke verbanden, zeker wanneer oorzaak en gevolg (in dit geval downloaden en legale consumptie) in werkelijkheid in wisselwerking met elkaar staan. Bestaand onderzoek voor Nederland² laat zien dat juist mensen die veel downloaden gemiddeld ook meer kopen en dit is waarschijnlijk omdat bepaalde groepen eenvoudigweg meer muziek of films willen luisteren en zien dan anderen. Daarnaast liggen bij dit onderwerp sociaal wenselijke antwoorden en zelfrechtvaardiging op de loer. Deze risico's zijn in het onderzoek op de onderstaande manieren tot een minimum beperkt:

- Nauwkeurige en waarde vrije formulering van de vragen. Zo wordt niet gesproken over illegaal downloaden of piraterij, maar over downloaden uit niet-legale bron, waarbij wordt uitgelegd dat dit (in Nederland) niet verboden is³.
- Voorts is eerst naar feitelijk gedrag gevraagd via de diverse kanalen en zijn pas daarna stellingen over downloaden geformuleerd.
- Vanwege het wetenschappelijk gehalte van het panel weten consumenten dat het onderzoek een maatschappelijk en niet een commercieel belang dient. Daarnaast zijn zij zich er ten volle van bewust dat hun gegevens niet individueel aan derden worden verstrekt (er wordt zeer privacygevoelig onderzoek gedaan, dus dit heeft de hoogste aandacht in de communicatie).

Voorts wordt in dit onderzoek in de vraagstelling naar substitutie gerefereerd naar *de laatste* download/stream uit illegale bron. Dit maakt de vraagstelling concreter en voorkomt sociaal wenselijke antwoorden door 'selectieve herinnering'.⁴ Ook de vraag naar het sampling-effect is zo concreet mogelijk gemaakt om overschatting als gevolg van zelfrechtvaardiging te voorkomen. Daarbij is niet alleen gevraagd naar samplingeffecten op het niveau van een specifiek werk, maar ook sampling die leidt tot legale consumptie van "een andere film van dezelfde makers".

Daarnaast is gevraagd hoe vaak consumenten in de afgelopen 12 maanden films kochten, huurden, als VOD streamden, downloadden en in de bioscoop zagen teneinde de markt goed in kaart te brengen. Aan de hand daarvan is (met econometrische modellen) onderzocht wat het saldo-effect is van substitutie en sampling: in hoeverre

² Poort, J, & Leenheer, J, (2012). *Filesharing 2@12. Downloaden in Nederland* en A. Huygen, P. Rutten, S. Huveneers, S. Limonard, J. Poort, J. Leenheer, K. S. Janssen, N. van Eijk, N. Helberger, (2009). *Ups and downs. Economische en culturele gevolgen van file sharing voor muziek, film en games.*

³ Na een recente uitspraak van het Europese Hof is dit inmiddels wel verboden.

⁴ Een vergelijkbare aanpak is gehanteerd in Poort & Leenheer (2012).

leidt downloaden uit illegale bron per saldo tot meer of minder bioscoopbezoek, DVD-verkoop, etc. Dergelijke analyses geven over het algemeen betrouwbaardere antwoorden dan vragen wat mensen zouden doen in een hypothetische situatie.

Voor dit onderzoek is een vragenlijst uitgezet in een online panel, het zogeheten LISS panel. De integrale vragenlijst is opgenomen als bijlage in dit rapport. Relevante achtergrondgegevens over het panellid (leeftijd, geslacht, opleiding, inkomen, dagelijkse bezigheid) en het huishouden waartoe hij of zij behoort (woonsituatie, gezinsstructuur, huishoudomvang, huishoudinkomen, regio, provincie) waren al beschikbaar.

De vragenlijst is tussen 6 en 28 januari 2014 afgenomen. De totale respons was 2212, waarvan 274 respondenten tussen 12-18 jaar en 1938 tussen 18 en 65 jaar.⁵ Er is voor gekozen om geen 65+-ers op te nemen in de steekproef. Poort & Leenheer (2012) heeft laten zien dat de aankoop en consumptie van films sterkt afneemt met de leeftijd, waarbij het percentage Nederlanders dat onbetaald downloadt heel laag ligt bij 65+'ers. In onderstaande tabel wordt een overzicht gegeven van de steekproef naar een aantal sociaaldemografische kenmerken. De steekproef is in hoge mate representatief voor de Nederlandse bevolking (Tabel 1.1) en er is daarom geen weging nodig.

Tabel 1.1 Omschrijving steekproef

Geslacht	45% 55%	man vrouw
Leeftijd	7% 15% 14% 18% 19% 27%	12 - 15 jaar 16 - 24 jaar 25 - 34 jaar 35 - 44 jaar 45 - 54 jaar 55 - 65 jaar
Opleiding	15% 19 % 11% 24% 21% 9%	basisschool vmbo havo/vwo mbo hbo universiteit
Huishoudinkomen (netto per maand)	7% 9% 12% 12% 14% 46%	€ 1000 of minder € 1001- € 1500 € 1501- € 2000 € 2001- € 2500 € 2500- € 3000 >€3000

Dit rapport is als volgt ingedeeld. Hoofdstuk 2 presenteert de resultaten van het onderzoek voor het kijk- en koopgedrag van films. Hoofdstuk 3 bespreekt de uitkomsten ten aanzien van substitutie en sampling. Hoofdstuk 4 gaat daarna in op de bekendheid met wet- en regelgeving en de opvattingen van consumenten hierover. Hoofdstuk 5 presenteert de samenvatting en conclusies.

⁵ Jongeren tot 16 jaar zitten niet standaard in het panel; de steekproef bestaat uit 2000 panelleden tussen 16-65 jaar en 212 jongeren tussen 12-15 jaar die zijn geworven via hun ouders. Eerst is in december aan de ouders (die in het panel zitten) toestemming gevraagd voor deelname aan het onderzoek. Vervolgens is de vragenlijst in januari aan de jongeren aangeboden.

Belangrijk om op te merken is dat ten tijde van het afnemen van de vragenlijst het algemene downloadverbod nog niet van kracht was in Nederland (de uitspraak van het Europese Hof vond plaats op 10 april 2014).

2 Kijk- en koopgedrag van films

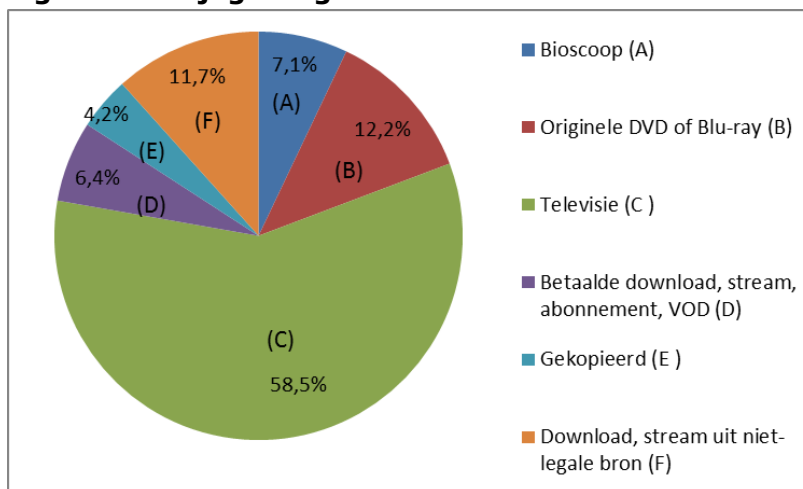
Hoeveel films keken consumenten in het afgelopen jaar? En keken ze die in de bioscoop, op DVD of televisie, of kwamen de films uit illegale bron? Dit hoofdstuk bespreekt de uitkomsten van een aantal vragen naar het kijken en kopen van films en de sociaal-demografische patronen daarin.⁶

2.1 Kijk- en koopgedrag via diverse kanalen

De gemiddelde Nederlander keek in het afgelopen jaar tussen 35 en 40 films, oftewel iets minder dan een film per week. Dat is te zien in Tabel 2.1 en Figuur 2.1. Ruim de helft daarvan (58,5%), gemiddeld 22,0 films, was uitgezonden op televisie en werd direct of uitgesteld (opgenomen op een harddiskrecorder, set-top-box of videorecorder) gekeken. DVD of Blu-ray is daarna het meest populaire medium (4,6 films). Nipt op de derde plaats komen films die zijn gedownload of worden gestreamd uit illegale bron (4,4 films).

Slechts één op de twintig Nederlanders geeft aan in de voorgaande 12 maanden geen enkele film te hebben gezien. Bijna twee op de drie Nederlanders gingen het afgelopen jaar ten minste één keer naar de bioscoop. Ongeveer 28% zag ten minste één film uit illegale bron.⁷

Figuur 2.1 Kijkgedrag films naar herkomst

"Hoeveel films hebt u in de afgelopen 12 maanden gezien"

⁶ Voor de analyses in dit hoofdstuk zijn 12 zogeheten *outliers* verwijderd: 10 personen die aangaven meer dan 365 films per jaar te hebben gezien en 2 personen die aangaven meer dan 1000 films per jaar te downloaden. Deze waarden berusten vermoedelijk op een invulfout en het meenemen zou een groot verstoring effect hebben op gemiddelden.

⁷ Bij vergelijking van dit cijfer met eerdere studies moet rekening gehouden worden verschillen in de leeftijdsopbouw van de steekproeven (zie verder Paragraaf 2.3).

Tabel 2.1 Kijkgedrag films in 12 maanden voorafgaand aan de meting (Nederlanders 12-65 jaar)

Kanaal	Aantal films Gem. (s.d.)	Aandeel in totaal (%)	% dat minimaal één film heeft gekeken via dit kanaal
Bioscoop	2,7 (4,9)	7,1%	63,8%
Originele DVD of Blu-ray	4,6 (12,2)	12,2%	54,9%
Televisie	22,0 (36,8)	58,5%	88,4%
Betaalde download, stream, abonnement, VOD	0,2 (8,8)	6,4%	25,0%
Gekopieerd	1,6 (7,6)	4,2%	19,9%
Download, stream uit illegale bron	4,4 (15,4)	11,7%	28,1%
Totaal	37,6 (47,5)	100%	94,8%

"Hoeveel films hebt u in de afgelopen 12 maanden gezien?" Tussen haakjes staat de standaarddeviatie (s.d.).⁸

Tabel 2.2 Download- en koopgedrag in 12 maanden voorafgaand aan de meting (Nederlanders 12-65 jaar)

	Aantal films Gem. (s.d.)	% dat minimaal één film heeft gekocht/ gedownload
DVD's/Blu-rays	2,0 (6,5)	33,5%
Downloads/streams uit illegale bron	5,3 (19,6)	25,8%

"Hoeveel DVD's of Blu-rays met films hebt u in de afgelopen 12 maanden gekocht in een fysieke of online winkel?"; "Hoeveel films hebt u in de afgelopen 12 maanden gedownload of gestreamd uit niet-legale bron zoals via The Pirate Bay, BitTorrent of Usenet (nieuwsgroepen) of in cyberlockers zoals Rapidshare en Mega?" Tussen haakjes staat de standaarddeviatie (s.d.).

Om goed zicht te krijgen op de legale aanschaf van DVD's en Blu-rays en het downloaden uit illegale bron, is het van belang onderscheid te maken tussen de wijze waarop consumenten films *kijken* (Tabel 2.1) en wijze waarop ze films *verwerven* (Tabel 2.2). Mensen kijken DVD's en Blu-rays vaak samen met anderen, lenen ze uit aan familie en vrienden en kijken vermoedelijk ook geregeld DVD's uit hun verzameling opnieuw. Om die redenen ligt het gemiddeld aantal DVD's en Blu-rays dat consumenten aangeven te hebben gekocht in het afgelopen jaar beduidend lager (namelijk 2,0) dan de 4,6 films die ze op DVD of Blu-ray zagen (Tabel 2.1).⁹ Voor films uit illegale bron lag dat precies andersom (al zijn de verschillen minder groot): die worden meer gedownload dan bekeken (5,3 versus 4,4 gemiddeld in het afgelopen jaar).

Uit Tabel 2.2 blijkt verder dat iets meer dan een kwart van de bevolking tussen 12 en 65 het afgelopen jaar ten minste één film downloadde of streamde uit illegale bron. Tabel 2.3 gaat in meer detail in op de laatste download of stream uit illegale bron. Voor 8,9%

⁸ De standaarddeviatie is een maat voor de spreiding in de antwoorden tussen individuele respondenten. Die spreiding blijkt voor deze vragen dus groot te zijn, groter zelfs dan de gemiddelde waarde: sommigen kijken, kopen of downloaden heel veel films, anderen heel weinig of geen.

⁹ Het gemiddelde van 2,0 DVD's/Blu-rays is overigens een overschatting, als dit wordt afgezet tegen de totale verkoop van films op DVD en Blu-ray. In 2013 bedroeg die 7,33 miljoen. Als dit aantal volledig aan de leeftijdsgroep van 12-65 uit het onderzoek wordt toegeschreven, komt het overeen met 0,62 per persoon. Vermoedelijk hebben veel respondenten bij deze vraag het aantal aangeschafte DVDs of Blurays in hun huishouden genoemd. Ook is het denkbaar dat een aantal respondenten abusievelijk DVD's en Blu-rays met series heeft meegeteld. Ook DVD's/Blu-rays die in het buitenland zijn gekocht kunnen een gedeeltelijke verklaring zijn. Wanneer rekening wordt gehouden met deze overschatting van het genoemde aantal gekochte DVD's en Blu-rays, blijkt dat het gemiddelde aantal kijkers per DVD of Blu-ray aanzienlijk hoger ligt, rond de 7,5 (4,6/0,62).

van de bevolking was dat minder dan een week geleden, 61,6% heeft nog nooit uit illegale bron gedownload of gestreamd.

Tabel 2.3 Meest recente download of stream uit illegale bron

	%	Cum %
Minder dan een week geleden	8,9%	8,9%
Langer dan een week, maar minder dan een maand geleden	6,0%	14,9%
Tussen 1 en 3 maanden geleden	5,8%	20,7%
Tussen 3 en 6 maanden geleden	2,9%	23,7%
Tussen 6 en 12 maanden geleden	2,2%	25,8%
Langer dan een jaar geleden	12,5%	38,4%
Nooit	61,6%	100,0%

"Wanneer hebt u voor het laatst een film gedownload of gestreamd uit niet-legale bron zoals via The Pirate Bay, BitTorrent of Usenet (nieuwsgroepen) of in cyberlockers zoals Rapidshare en Mega? Het mag ook gaan om een kopie/download uit niet-legale bron die u van iemand anders hebt gekregen."

2.2 Verschillen tussen sociaal-demografische groepen

In hoeverre verschillen mannen van vrouwen en kinderen van volwassenen in de wijze waarop ze films kijken en kopen? Tabel 2.4 geeft de resultaten van Tabel 2.1, ditmaal uitgesplitst naar kinderen van 12 tot en met 17 jaar en volwassenen tussen 18 en 65 jaar. Verschillen die statistisch significant zijn, zijn gemarkeerd met een asterisk (*). Kinderen kijken meer films, zo blijkt. Ze gaan vaker naar de bioscoop, kijken meer films op DVD of Blu-ray en meer gekopieerde films. Verrassend is de constatering dat het verschil voor films uit illegale bron niet significant is. Ook voor wat betreft het kopen van DVD's en Blu-rays en het downloaden en streamen uit illegale bron bestaat geen statistisch significant verschil in het gemiddeld aantal films per jaar tussen kinderen onder de 18 jaar en volwassenen (zie Tabel 2.5). Weliswaar downloadt een hoger percentage minderjarigen films (36,6%) dan volwassenen (24,3%), maar aangezien de meerderjarigen die downloaden dit intensiever doen, ontloopt het totaal aantal gedownloade films elkaar niet sterk. Daarnaast is het zo dat er binnen de groep meerderjarigen grote verschillen bestaan. Zie voor een meer gedetailleerde uitsplitsing Paragraaf 2.3.

Tabel 2.4 Kijkgedrag films minderjarigen (12-17 jaar) en meerderjarigen (18-65 jaar) in 12 maanden voorafgaand aan de meting¹⁰

	Onder 18 jaar			18 jaar en ouder		
	Aantal gem.	Aandeel in totaal (%)	% dat minimaal één film heeft gekeken via dit kanaal	Aantal gem.	Aandeel in totaal (%)	% dat minimaal één film heeft gekeken via dit kanaal
Bioscoop*	3,5	7,8%	87,6%	2,5	6,8%	60,4%
Originele DVD of Blu-ray*	7,7	17,2%	78,4%	4,1	11,2%	51,5%
Televisie	21,9	48,9%	94,5%	22,0	60,3%	87,6%
Betaalde download, stream, abonnement, VOD	3,0	6,7%	32,9%	2,3	6,3%	23,9%
Gekopieerd*	3,0	6,7%	32,9%	1,4	3,8%	18,1%
Download, stream uit illegale bron	5,7	12,7%	39,2%	4,2	11,5%	26,6%
Totaal*	44,8	100%	99,3%	36,5	100%	94,2%

* Significante verschillen tussen personen <18 en ≥18 jaar in gemiddeld aantal films ($p < 0,05$)

Tabel 2.5 Download- en koopgedrag minderjarigen (12-18 jaar) en meerderjarigen (18-65 jaar) in 12 maanden voorafgaand aan de meting

	Aantal films Gem. (s.d.)		% dat minimaal één film heeft gekocht/ gedownload
Onder 18			
Kopen DVD's/Blu-rays	1,5	(3,1)	38,5%
Download/stream uit illegale bron	6,4	(22,3)	36,6%
Boven 18 jaar			
Kopen DVD's/Blu-rays	2,0	(6,9)	32,8%
Download/stream uit illegale bron	5,2	(19,2)	24,3%

Geen statistisch significante verschillen in gemiddeld aantal gekochte en gedownloade films tussen <18 en ≥18 jaar, wel statistisch significant verschil in percentage dat minimaal één film koopt en downloadt. Tussen haakjes staat de standaarddeviatie (s.d.).

Tabel 2.6 en 2.7 zijn analoog aan de voorgaande twee tabellen, waarbij ditmaal een onderscheid wordt gemaakt tussen mannen en vrouwen. Mannen kijken meer films (44,7 per jaar) dan vrouwen (31,8). De verschillen zitten met name bij televisie (26,3 versus 18,4) en films uit illegale bron (8,1 versus 2,9). Voor mannen zijn illegale bronnen na televisie de meest populaire manier om films te zien. Uit Tabel 2.7 blijkt dat mannen ook meer downloaden en streamen uit illegale bron: een derde van de mannen tegen een vijfde van de vrouwen.

¹⁰ Bij de presentatie van de cijfers worden percentages afgerond tot een cijfer achter de komma; hierdoor kan het gebeuren dat de percentages binnen een kolom niet precies tot 100,0% optellen.

Tabel 2.6 Kijkgedrag films mannen en vrouwen in in 12 maanden voorafgaand aan de meting

	Mannen			Vrouwen		
	Aantal Gem.	Aandeel in totaal (%)	% dat minimaal één film heeft gekeken via dit kanaal	Aantal Gem.	Aandeel in totaal (%)	% dat minimaal één film heeft gekeken via dit kanaal
Bioscoop	2,7	6,0%	63,1%	2,6	8,2%	64,4%
Originele DVD of Blu-ray	4,8	10,7%	54,8%	4,4	13,8%	54,9%
Televisie*	26,3	58,9%	89,2%	18,4	57,8%	87,8%
Betaalde download, stream, abonnement, VOD	2,6	5,8%	26,2%	2,3	7,2%	24,0%
Gekopieerd*	2,0	4,5%	21,8%	1,2	3,8%	18,4%
Download, stream uit illegale bron*	8,1	18,1%	35,2%	2,9	9,1%	22,3%
Totaal*	44,7	100,0%	95,5%	31,8	100,0%	94,2%

Tabel 2.7 Download- en koopgedrag mannen en vrouwen in 12 maanden voorafgaand aan de meting

	Aantal	% dat minimaal één film heeft gekocht/ gedownload
Mannen		
Kopen DVD's/Blu-rays *	2,2	38,5%
Download/stream uit illegale bron *	6,2	33,4%
Vrouwen		
Kopen DVD's/Blu-rays	1,8	32,8%
Download/stream uit illegale bron	3,1	19,7%

2.3 Een vergelijking met voorgaande studies

Ook in de studie *Filesharing 2@12: Downloaden in Nederland* (Poort & Leenheer, 2012) en in een herhalingsmeting ten behoeve van het artikel *Baywatch: Two approaches to measure the effects of blocking access to The Pirate Bay*¹¹ (Poort, Leenheer, van der Ham & Dumitru, 2014) is het percentage downloaders uit illegale bron onderzocht, maar een directe vergelijking met deze studies is niet adequaat, omdat daarin niet eenzelfde leeftijdsgroep is bevraagd, namelijk ouder dan 16 jaar en in de huidige studie 12-65 jaar. Bovendien is in de eerdere studies het downloaden van films en series samengenomen. Ditmaal is dat niet het geval. En verder is ditmaal expliciet toegevoegd "Het mag ook gaan om een kopie/download uit niet-legale bron die u van iemand anders hebt gekregen". Om toch zo goed mogelijk een vergelijking te maken, zijn in onderstaande tabellen percentages per leeftijdsgroep weergegeven en wordt vervolgens een zo goed mogelijk totaalcijfer weergegeven voor personen tussen 16 en 65 jaar.

¹¹ Poort, J., Leenheer, J., Van der Ham, J. Dumitru, C. (2014). Baywatch: Two approaches to measure the effects of blocking access to The Pirate Bay. *Telecommunications Policy* (2014).

In Tabel 2.8 wordt het downloaden en streamen uit illegale bron weergegeven. Allereerst blijkt hieruit dat jongeren tussen 16-24 jaar de meest intensieve downloaders van films zijn. Ook blijkt een substantiële stijging onder jongeren tussen 16-24 jaar uit een vergelijking met voorgaande metingen. Voor alle andere groepen is er sprake van een lichte stijging met betrekking tot het downloaden en streamen uit illegale bron van hooguit 2-5% ten opzichte van de meting uit het rapport *Filesharing 2@12*. Wel valt op dat in november 2012 het percentage dat downloadde onder mensen tussen 35-44 jaar op hetzelfde niveau lag als in de huidige meting. Naar schatting heeft in 2013 21,5% van de personen van 16 jaar en ouder een film gedownload. Dat is een stijging van 2,4% ten opzichte van de meting eind 2012. In het rapport *Ups-and-downs* uit 2009¹² werd nog een percentage van 10% genoteerd (meting in april 2008). In alle leeftijdsgroepen lag het percentage downloaders uit illegale bron toen aanmerkelijk lager.

Tabel 2.8 Downloaden & streamen uit niet-legale bron in 12 maanden voorafgaand aan de meting

	Meting 2014	Herhalingsmeting Filesharing	Filesharing 2@12	Ups-and-downs
	Januari 2014	November / december 2012	Mei 2012	April 2008
12-15 jaar	28,1%			
16-24 jaar	56,0%	45,6%	42,8%	15-24 jaar: 18%
25-34 jaar	37,0%	36,0%	34,8%	25-34 jaar: 14%
35-44 jaar	23,5%	23,7%	20,1%	35-49 jaar: 10% 50-65 jaar: 4%
45-54 jaar	17,3%	13,7%	13,8%	
55-65 jaar	10,5%	7,7%	5,8%	65+: 2%
65-74 jaar		4,1%	3,7%	
75+		0,1%	0,0%	
Totaal 16 jaar en ouder	21,5%*	19,1%	18,8%	15 en ouder: 10%

* Dit is een schatting, uitgerekend op basis van de veronderstelling dat het percentage 65+-ers dat downloadt, ongewijzigd is gebleven sinds november/december 2012. Het percentage zou iets hoger kunnen liggen, maar gegeven het lage aandeel van deze leeftijdsgroep, zou dat de totaalcijfers nauwelijks beïnvloeden. De groep 12-15 jaar is buiten de vergelijking gelaten, omdat voor deze groep slechts één meting gedaan is.

Tabel 2.9 laat de verandering zien van het percentage Nederlanders dat in het afgelopen jaar een DVD of Blu-ray kocht. Dat was in mei 2012 nog 44,8% en daalde naar 31,6% in 2014. Het percentage daalde voor alle leeftijdsgroepen, maar was het grootst voor Nederlanders tussen 25 en 34 jaar (-24,6%). Daar moet opnieuw wel bij worden bedacht dat de meting uit 2012 ging over films en series, en die uit 2014 alleen over films.

¹² A. Huygen, P. Rutten, S. Huveneers, S. Limonard (TNO), J. Poort, J. Leenheer, K. S. Janssen (SEO Economisch Onderzoek), N. van Eijk, N. Helberger (IViR), *Ups and downs. Economische en culturele gevolgen van file sharing voor muziek, film en games*, Delft/Amsterdam, januari 2009, Opdrachtgever: Ministeries van OCW, EZ en Justitie. TNO-rapport 34782, SEO-rapport 2009-2.

Tabel 2.9 Kopen van DVD of Blu-ray in 12 maanden voorafgaand aan de meting

	Meting 2014	Filesharing 2@12
	Januari 2014	Mei 2012
12-15 jaar	41,9%	
16-24 jaar	35,2%	49,3%
25-34 jaar	41,7%	66,3%
35-44 jaar	34,7%	53,2%
45-54 jaar	31,3%	46,1%
55-65 jaar	26,2%	36,5%
65-74 jaar		30,2%
75+		15,5%
Totaal	31,6%*	44,8%

* Dit is een schatting, uitgerekend op basis van de veronderstelling dat het percentage 65+-ers dat downloadt, ongewijzigd is. Het percentage zou iets lager kunnen liggen, maar gegeven het lage aandeel van deze leeftijdsgroep, zou dat de totaalcijfers nauwelijks beïnvloeden.

Tabel 2.10 maakt een vergelijking tussen het betaald downloaden en streamen van films en series uit legale bron, zoals gemeten in *Filesharing 2@12*, en het kijken van films als betaalde download, stream, abonnement en VOD, zoals gemeten in 2014. Dergelijke diensten zijn in minder dan twee jaar tijd flink in populariteit toegenomen.

Tabel 2.10 Betaald downloaden en streamen uit legale bron in 12 maanden voorafgaand aan de meting

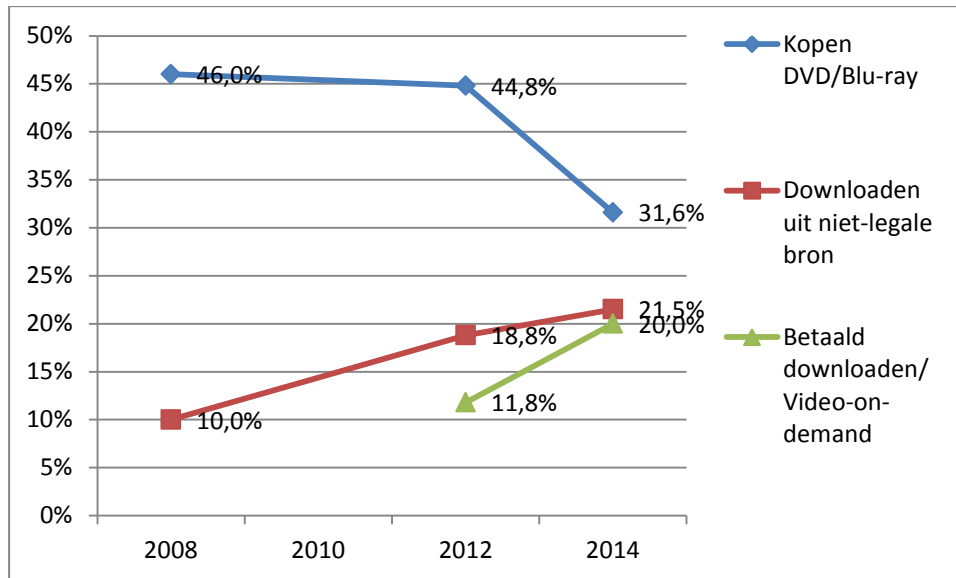
	Meting 2014	Filesharing 2@12
	Januari 2014	Mei 2012
12-15 jaar	38,1%	
16-24 jaar	31,6%	14,5%
25-34 jaar	35,7%	19,3%
35-44 jaar	28,4%	18,4%
45-54 jaar	24,3%	10,0%
55-65 jaar	10,4%	7,9%
65-74 jaar		3,9%
75+		2,2%
Totaal	20,0%*	11,8%

* Dit is een schatting, uitgerekend op basis van de veronderstelling dat het percentage 65+-ers dat betaald downloadt of streamt uit legale bron, ongewijzigd is.

Figuur 2.2 geeft de ontwikkeling weer van het percentage downloaders/streamers uit illegale bron en het percentage kopers van films op DVD of Blu-ray tussen 2008 en 2014. Het deel van de bevolking dat betaald downloadt of streamt uit legale bron is alleen in 2012 en 2014 gemeten. Te zien is dat het aantal mensen dat legaal downloadt en streamt tussen 2012 en 2014 sterk is gestegen tot bijna hetzelfde niveau als het downloaden uit illegale bron. De sterke daling in de verkoop van DVD- en Blu-rays wordt er echter niet gecompenseerd door de stijging in het percentage Nederlanders dat betaald downloadt of streamt, er zijn met andere woorden mensen verloren geraakt voor de betaalde kanalen.

Grafiek 2.2 Percentage Nederlanders dat in 12 maanden voorafgaand aan de meting een DVD kocht/downloadde uit illegale bron

Bioscoopbezoek is in 2012 (*Filesharing 2@12*) niet en in 2008 (*Ups-and-downs*) op een niet-vergelijkbare wijze bevestigd. Voor bioscoopbezoek wordt hier daarom vergeleken met het onderzoek van Stichting Filmonderzoek, dat uitgevoerd is in het CentERpanel (waarin ook *Filesharing 2@12* is afgenomen). Uit Tabel 2.11 blijkt het percentage Nederlanders dat wel eens naar de bioscoop gaat toe te nemen, 64% in deze meting tegen 56% en 59% in de voorgaande metingen. Voor alle leeftijdsgroepen is een toename te zien, maar deze is het grootst onder de groep tussen 16 en 23 jaar. Bijna 90% van de Nederlandse jongeren tot 24 jaar ging in het afgelopen jaar minimaal een keer naar de bioscoop. Belangrijk is om daarbij op te merken dat deze cijfers geen goed beeld geven van de totale bezoekerscijfer, als meer mensen gemiddeld minder vaak per jaar naar de bioscoop gaan dan kan het zijn dat het totale bioscoopbezoek nauwelijks groeit. In 2013 groeide het bioscoopbezoek met slechts 0,8% en daalde het bezoek per theater (Filmonderzoek (2014). *Dashboard Bioscoopbezoek. Bioscoopbezoek 2013*).

Tabel 2.11 Percentage dat in een jaar ten minste eenmaal een bioscoop bezocht (naar leeftijd)

	12 maanden voorafgaand aan meting januari 2014	CentERpanel	CentERpanel
		2013	2012
12-15 jaar	88%		
16-23 jaar	83%	65%	77%
24-29 jaar	83%	75%	80%
30-39 jaar	68%	63%	61%
40-54 jaar	56%	53%	54%
55-64 jaar	44%	40%	40%
65+		36%	31%
Totaal 16-65	64%	56%	59%

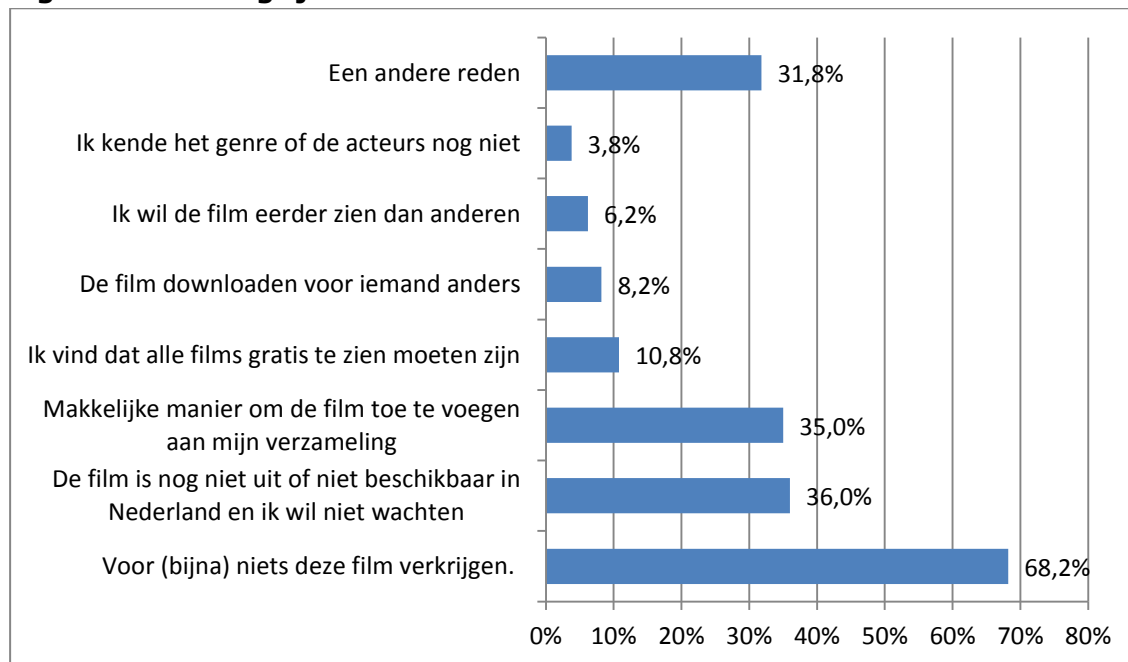
3 Substitutie en sampling

Dit hoofdstuk gaat in meer detail in op de films die mensen downloaden uit illegale bron: waarom doen ze dit? In hoeverre gaat dit ten koste van de legale consumptie en hoe vaak komt het voor dat downloaden uit illegale bron juist leidt tot legale consumptie?

3.1 Motieven om te downloaden uit illegale bron

Voor de laatste film die zij downloadden uit illegale bron, is respondenten gevraagd naar de twee belangrijkste redenen om dat te doen. Figuur 3.1 geeft de resultaten. Voor twee derde is een van de twee belangrijkste redenen om de film voor (bijna) niets te verkrijgen, 36% geeft aan dat een van de twee belangrijkste redenen om dit te doen is dat de film nog niet uit of niet beschikbaar is in Nederland en een bijna even grote groep wil de film op deze makkelijke wijze toevoegen aan zijn collectie. De groep die vindt dat alle films gratis te zien moeten zijn is tamelijk klein, evenals de groep die aangeeft de laatste film voor iemand anders te hebben gedownload.

Figuur 3.1 Belangrijkste twee redenen om een film te downloaden

"Wat waren voor u de twee belangrijkste redenen om deze film uit niet-legale bron te downloaden of streamen?"

3.2 Substitutie

Vervolgens is respondenten gevraagd of zij die laatste film tegen betaling waren gaan zien wanneer die films/die laatste film niet beschikbaar zou zijn uit illegale bron (Tabel 3.1). Bijna de helft geeft aan de film dan in de bioscoop te gaan zien; bijna 30% zou belangstelling hebben voor de DVD of VOD/stream en 22,2% geeft aan te kiezen voor een betaalde download.

Alles bij elkaar geeft twee derde van de respondenten aan deze laatste download of stream uit illegale bron op andere wijze te gaan zien in dit geval. Dit suggereert dat twee derde een betalingsbereidheid heeft voor het legale aanbod. Dit mag echter niet zomaar worden geïnterpreteerd alsof er twee aanschaffen minder zijn als gevolg van iedere drie downloads. In de eerste plaats is het niet duidelijk welke prijs consumenten precies bereid zijn te betalen.¹³ Daarnaast zal mogelijk een deel van de respondenten de film ook nu daadwerkelijk hebben gezien via een legaal kanaal.¹⁴ Voor een beter kwantitatief beeld voor de relatie tussen downloaden uit illegale bron en legale consumptie wordt verwezen naar de modelschattingen in paragraaf 3.4.

Tabel 3.1 Bereid tot betaalde consumptie als downloaden uit illegale bron niet kan?

	Laatste film	Alle films
De DVD	28,8%	30,9%
Een betaalde download	22,2%	25,5%
Een stream of VOD	29,5%	32,1%
Bioscoop	48,7%	49,7%
Tenminste een van bovenstaande	67,9%	67,2%

"Stel dat [films/de laatste film] die u uit niet-legale bron hebt gedownload of gestreamd alleen beschikbaar zou zijn in de bioscoop, op DVD of Blu-ray of als betaalde download, stream, of via video-on-demand. Had u deze dan via een of meer van de onderstaande kanalen gekocht/tegen betaling gaan zien?"

3.3 Sampling

Naast verdringing van legale consumptie door downloads en streams uit illegale bron, is het omgekeerde ook denkbaar. Dit ondanks dat films niet zoals andere producten (bijv. muziek) in dezelfde mate herconsumeerbaar zijn. Het verschijnsel dat het gebruik van illegale bronnen de legale consumptie kan stimuleren doordat consumenten bekend raken met films, genres of acteurs wordt in de literatuur het 'sampling-effect' genoemd.¹⁵

In Tabel 3.2 is respondenten gevraagd hoe vaak dat in hun geval gebeurt. Twee op de drie respondenten geeft aan (vrijwel) nooit dezelfde film later legaal te consumeren, ruim één op de vijf doet dat soms en 5,3% regelmatig. Een sampling-effect ten gunste van films van dezelfde makers komt iets vaker voor, al geeft ook hier de meerderheid aan dat dit (vrijwel) nooit gebeurt. Er zijn hierbij geen significante verschillen op basis van leeftijd (meerderjarig versus minderjarig) en geslacht.

Tabel 3.3 geeft weer wanneer consumenten dat voor het laatst deden (de vraag is enkel voorgelegd aan consumenten die ooit wel eens een film hebben gedownload). Ongeveer 40% van hen zegt dat nog nooit te hebben gedaan, ruim 20% heeft dat meer dan een

¹³ In Poort & Leenheer (2012) bleek de betalingsbereidheid vaak lager te liggen dan de geldende marktprijs.

¹⁴ Wie de film bijvoorbeeld eerst in de bioscoop heeft gezien en daarna heeft gedownload, zal de vraag of hij deze betaald was gaan zien als downloaden niet mogelijk was, immers ook met 'ja' beantwoorden. Ook iemand die een film eerst heeft gedownload en later alsnog heeft gekocht (zie ook paragraaf 3.3) zal geneigd zijn de vraag met 'ja' te beantwoorden.

¹⁵ Met name voor muziek wordt dit verschijnsel vaak genoemd en lijkt het op voorhand plausibeler dan voor films, omdat muziek herhaaldelijk wordt beluisterd, terwijl veel mensen films slechts eenmaal zien. Toch zijn er ook voor films aanwijzingen dat het bioscoopbezoek van de wat minder populaire films kan profiteren van 'social network effects' als gevolg van file sharing. Zie: Peukert, C., Claussen, J. & Kretschmer, T. (2013). Piracy and Movie Revenues: Evidence from Megaupload: A Tale of the Long Tail? Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2176246>.

jaar geleden gedaan. Een kleine 40% betaalde naar eigen zeggen minder dan een jaar geleden voor een film die hij of zij eerder had gedownload of gestreamd uit illegale bron.

De sampling-cijfers voor een film van dezelfde makers (indirecte sampling) lijken sterk op die voor directe sampling. Mannen hebben iets recenter een film van dezelfde makers aangeschaft dan vrouwen, jongeren hebben meer recent eenzelfde film alsnog aangeschaft.

Tabel 3.2 Hoe vaak leidt het downloaden of streamen van een film uit illegale bron tot het betaald kijken van dezelfde film of een film van dezelfde makers?

	Betaald voor zelfde film	Betaald voor film zelfde makers
(vrijwel) nooit (0-5% van de gevallen)	66,9%	59,5%
soms (5-20% van de gevallen)	22,1%	25,2%
regelmatig (20-40% van de gevallen)	5,3%	7,8%
vaak (40-60% van de gevallen)	2,6%	5,2%
heel vaak (60-80% van de gevallen)	1,7%	1,4%
bijna altijd (80-100% van de gevallen)	1,4%	0,9%
Totaal	100%	100%

"Hoe vaak heeft u een film nadat u deze eerder uit niet-legale bron heeft gedownload of gestreamd of ontvangen later aangeschaft op DVD of Blu-ray, als betaalde download stream of via video-on-demand of bekijkt u deze later in de bioscoop?"

"Heeft het bekijken van een film uit niet-legale bron wel eens geleid tot het betaald kijken van een andere film van dezelfde makers alleen omdat u deze andere film uit niet-legale bron heeft gezien? Denk bijvoorbeeld aan een vervolg of ander deel."

Tabel 3.3 De laatste keer dat het downloaden of streamen van een film uit illegale bron leidt tot het betaald kijken van dezelfde film of een film van dezelfde makers

	Betaald voor zelfde film	Betaald voor film zelfde makers
Minder dan een week geleden	5,1%	3,3%
Langer dan een week, maar minder dan een maand	5,1%	4,4%
Tussen 1 en 3 maanden geleden	12,1%	11,0%
Tussen 3 en 6 maanden geleden	7,2%	9,4%
Tussen 6 en 12 maanden geleden	8,7%	11,0%
Langer dan een jaar geleden	24,2%	20,5%
Nooit	37,7%	40,5%
Totaal	100%	100%

"Wanneer hebt u dat voor het laatst gedaan?" (Haakt aan op vragen in Tabel 3.2)

Op basis van Tabel 3.2 en het aantal gedownloade films in het afgelopen jaar is er een schatting te maken van de omvang van het samplingeffect.¹⁶ Voor het merendeel van de downloaders (tussen 38 en 79% van het totaal) is het directe samplingeffect zeer klein, deze groep koopt tussen 0 en 0,5 film per jaar na hem te hebben gedownload. Aan de andere kant koopt 2% tot 5% van de downloaders meer dan 10 films per jaar na ze te hebben gedownload. Het gemiddelde sampling-effect is tussen 0,9 en 2,8 films per downloader per jaar. Dit komt neer op een direct samplingeffect tussen 0,05 en 0,15 per download, dus 100 downloads leiden gemiddeld tot 5 tot 15 gekochte films.¹⁷ Het

¹⁶ Omdat er een verband is tussen het samplingpercentage dat respondenten noemen en het aantal films dat ze downloaden, is de schatting gemaakt door deze per respondent met elkaar te vermenigvuldigen. Dit is steeds voor de ondergrenzen en de bovengrenzen per antwoordcategorie gedaan. Bijvoorbeeld: voor de categorie "soms", is er gerekend met 5% als ondergrens en 20% als bovengrens. Dat leidt uiteindelijk tot de bandbreedtes in tabel 3.4

¹⁷ Het feit dat er wordt gedownload uit illegale bron, heeft ook aanbodeffecten. Zo worden veel oudere titels überhaupt niet meer aangeboden als DVD, terwijl dat zonder de mogelijkheid van downloaden uit illegale bron wellicht wel het geval zou zijn geweest en/of tegen een hogere marktprijs dan nu het geval is. Deze aanbodeffecten zijn een realiteit, maar konden niet worden

indirecte sampling effect, downloaders kopen een film van dezelfde makers als direct gevolg van een download die ze hebben gedaan, is naar schatting iets groter. Ook hier is voor het merendeel van de downloaders het effect minder dan 0,5 film per jaar. Tussen 3% en 8% van de downloaders kent een indirect sampling effect dat groter is dan 10 films per jaar. Het gemiddelde effect is tussen 1,7 en 3,9 per downloader per jaar, oftewel tussen 0,08 en 0,19 per download. Overigens geldt dat deze cijfers gevoelig kunnen zijn voor sociaal wenselijke antwoorden. Net als de substitutiecijfers in Tabel 3.1 lijken de percentages en gemiddelde effecten wat hoog. De modelschattingen in paragraaf 3.4 geven een betrouwbaarder beeld van het saldo van substitutie en sampling.

Tabel 3.4 Hoe groot is het sampling-effect van downloaders?

Aantal films per downloader per jaar	Heeft betaald voor zelfde film	Heeft betaald voor film zelfde makers
0-0,5	38 - 79%	35 - 70%
0,6-2	13 - 37%	18 - 32%
3-10	6 - 21%	9 - 25%
> 10	2 - 5%	3 - 8%
Gem, sampling effect (per downloader per jaar)	0,9-2,8	1,7-3,9
Gem, sampling effect (per download)	0,05-0,15	0,08-0,19

3.4 Modellen voor saldo van substitutie en sampling per kanaal

De hiervoor besproken substitutie- en sampling-effecten zijn gebaseerd op directe zelf-rapportages. Zoals hiervoor benoemd, kent dat een aantal beperkingen waardoor geen volledig gekwantificeerd totaalbeeld ontstaat. Ondanks de inspanningen om sociaal wenselijke antwoorden en het effect van vertekende herinnering tot een minimum te beperken, bestaat de kans dat respondenten juist op deze vragen moeite hebben een betrouwbaar antwoord te geven en zowel substitutie- als sampling-effecten overschatten, bijvoorbeeld omdat ze daarbij aan films denken die veel indruk gemaakt hebben.

Vragen naar feitelijk gedrag zijn betrouwbaarder dan vragen naar gedrag in hypothetische situaties. Om een meer compleet beeld compleet te krijgen zijn daarom econometrische modellen geschat die als doel hebben om op basis van de vragen over feitelijk gedrag te kwantificeren in hoeverre downloaden uit illegale bron een effect heeft op consumptie via andere kanalen. Het gaat daarbij om het totale effect, dus het saldo van substitutie en sampling. Het gaat om vijf verschillende modellen, die als doel hebben achtereenvolgens de volgende variabelen verklaren: 1) bioscoopbezoek, 2) verkoop van DVD's, 3) het kijken van DVD's, 4) het kijken van betaalde downloads/video on demand, 5) het kijken van films op televisie, alle uitgedrukt in aantal films per jaar.

Mensen die van films houden, kijken en verkrijgen doorgaans via alle kanalen veel films. Dit zou ten onrechte tot een positief verband tussen downloaden uit illegale bron en legale consumptie kunnen leiden. Het is daarom van groot belang zo goed mogelijk te corrigeren voor de mate waarin mensen als filmliefhebber zijn te typeren. Dit is gedaan door middel van de variabele "interesse in films" die is samengesteld uit zeven sterk gecorreleerde stellingen, namelijk stellingen 1-7 uit Figuur 4.2.¹⁸ Daarnaast is de mate waarin respondenten gebruik maken van IMDB (wat veel minder correleert met de andere zeven stellingen) als separate controlevariabele opgenomen en is een aantal

meegenomen in deze consumentenstudie, omdat respondenten nu eenmaal hun beslissingen nemen gegeven het huidige aanbod.

¹⁸ Cronbach's alpha = 0,74.

sociaal-demografische variabelen opgenomen: geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, stedelijkheid van de woonplaats en netto inkomen van het huishouden.¹⁹

In ieder van de modellen is het aantal films uit illegale bron opgenomen als belangrijkste verklarende variabele. Diverse modelspecificaties zijn daarbij onderzocht, onder andere een model waarin het aantal films uit illegale bron is opgenomen door middel van drie deelvariabelen voor gematigde downloaders (1-10 films per jaar), frequente downloaders (11-50 films per jaar) en intensieve downloaders (meer dan 50 films per jaar). Daaruit bleek dat het effect per download uit illegale bron kleiner wordt, naar mate mensen intensiever downloaden. Dat is op zichzelf plausibel: de meest intensieve downloaders zijn jongeren met een beperkt budget, en juist de meest intensieve downloaders zullen lang niet alles zien wat ze downloaden.

De omvang en statistische significantie van deze effecten blijkt echter sterk afhankelijk van de gekozen grenzen tussen gematigde, frequente en intensieve downloaders. Dit is ondervangen door een model waarin geen grenzen worden getrokken tussen deze groepen downloaders, maar waarin het niet-lineaire effect wordt opgevangen door een kwadratische term, waardoor het effect per download op een meer geleidelijke manier kan verschillen afhankelijk van het aantal downloads. In de modellen wordt dus zowel het aantal downloads uit illegale bron als het aantal downloads in het kwadraat opgenomen als verklarende variabelen, tezamen schatten deze variabelen steeds het effect van downloaden op consumptie en verwerving via een van de andere kanalen²⁰.

De belangrijkste uitkomsten van deze modellen staan in Tabel 3.5. Een volledig overzicht van de schattingen met daarin ook de effecten van de andere variabelen plus de model-fit is te vinden in Appendix B. Uit de tabel blijkt er *geen* statistisch significante relatie te worden gevonden tussen downloaden uit illegale bron en bioscoopbezoek.²¹ Voor de overige kanalen worden *wel* statistisch significante negatieve effecten gevonden. De kleinere positieve effecten voor het aantal illegale downloads in het kwadraat geven aan dat het effect per gedownloade film voor intensieve downloaders afneemt.²²

¹⁹ Omdat de te verklaren variabelen nooit kleiner dan 0 kunnen zijn, is gekozen voor een Tobit-specificatie.

²⁰ Een specificatie waarbij ook een variabele tot de macht drie werd opgenomen is ook geschat, maar deze derdemachtsterm bleek in geen van de modellen significant.

²¹ Dit staat in contrast met de hoge zelf-gerapporteerde substitutie voor bioscoop in Tabel 3.1. Zoals reeds opgemerkt wordt de modeluitkomsten echter betrouwbaarder geacht dan de zelf-gerapporteerde effecten. Bovendien zal juist bioscoopbezoek relatief vaak vooraf gaan aan het downloaden uit illegale bron (zie voetnoot 14).

²² Bij uiteenlopende modelspecificaties worden significante effecten gevonden van het aantal downloads uit illegale bron op de aanschaf van DVDs en Blu-rays, het kijken van DVD's en Blu-rays, als betaalde download/VOD en (in de meeste gevallen) het bekijken van films of televisie. Bioscoopbezoek wordt in geen van de modellen significant negatief beïnvloed door downloaden uit illegale bron. Hierbij moet worden vermeld dat de grootte van de coëfficiënten en dus de omvang van de effecten wel wat verschilt tussen de modellen. Voorts is het goed mogelijk dat de controlevariabelen 'interesse in films', 'kijken naar IMDB' en sociaal-demografische kenmerken niet volledig corrigeren voor de mate waarin iemand een film liefhebber is en daarmee voor de positieve samenhang tussen downloaden uit illegale bron en legale consumptie. In dat geval zijn de gevonden effecten een onderschatting van de werkelijke effecten.

Tabel 3.5 Het effect van downloaden uit illegale bron op consumptie en verwerving films via andere kanalen

	Effect per download uit illegale bron	Effect per download uit illegale bron in het kwadraat
Bioscoopbezoek	n.s.	n.s.
Kopen van DVD's/Blu-rays	-0,155***	$5,32 \times 10^{-4}$ ***
Kijken van DVD's/Blu-rays	-0,167***	$7,00 \times 10^{-4}$ ***
Kijken betaalde download/VOD	-0,145**	$5,87 \times 10^{-4}$ **
Films op televisie kijken	-0,197**	$11,1 \times 10^{-4}$ **

Significantie van coëfficiënten: * $p < 0,10$; ** $p < 0,05$; *** $p < 0,01$; n.s.: geen significante relatie

Figuur 3.2 geeft de gevonden verbanden tussen downloaden uit illegale bron en legale consumptie grafisch weer en Tabel 3.6 rekt zowel het totaaleffect als het effect per download uit illegale bron voor verschillende aantallen door. De tabel en de figuur laten zien dat het effect van extra downloads op legale consumptie steeds kleiner wordt:

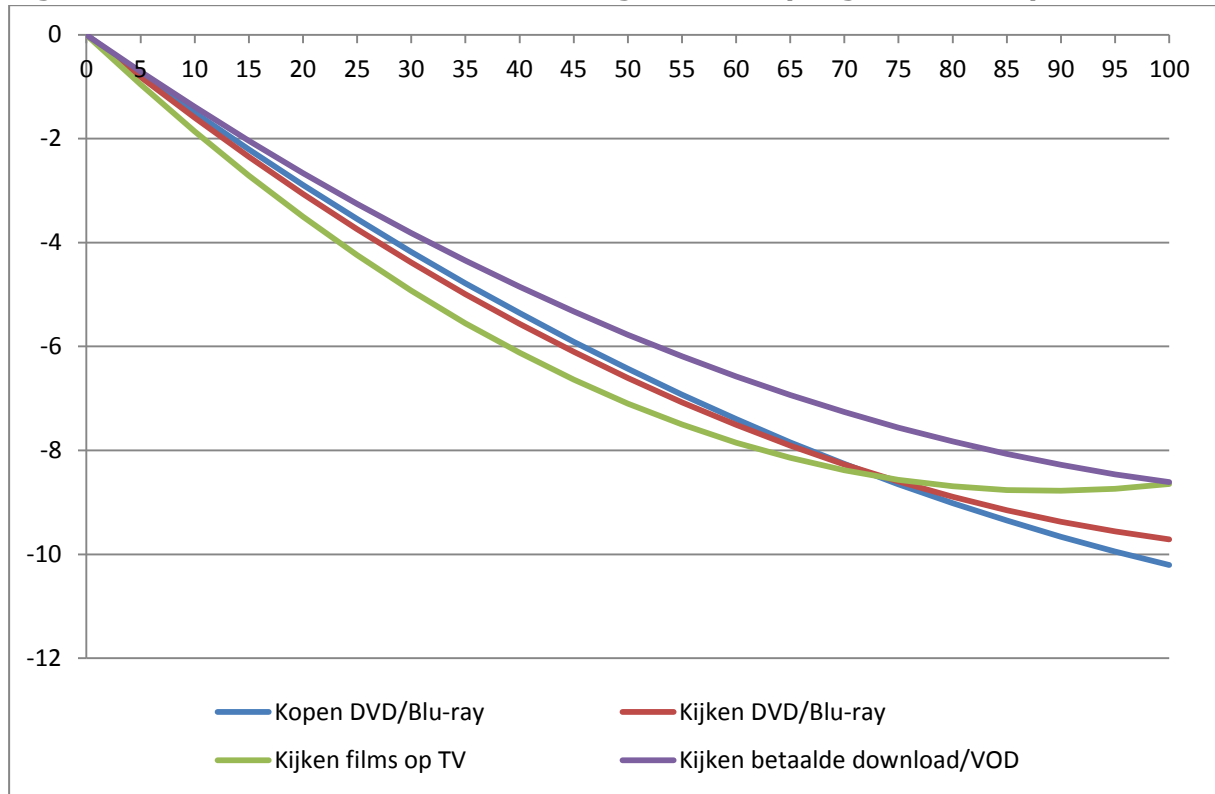
- Iemand die per jaar *10 films downloadt uit illegale bron*, koopt als gevolg daarvan naar schatting ongeveer 1,5 DVDs of Blu-rays minder per jaar, kijkt 1,6 DVD's of Blu-rays minder, kijkt 1,9 films minder op televisie en kijkt 1,4 films minder als download of stream uit legale bron of *video on demand*. In totaal ziet zo iemand naar verwachting dus ongeveer *5 films minder* langs legale weg ($1,6 + 1,9 + 1,4 = 4,9$), een geschatte *displacement ratio* van 0,49.
- Iemand die per jaar *50 films downloadt uit illegale bron*, koopt als gevolg daarvan naar schatting ongeveer 6,4 DVD's of Blu-ray minder per jaar, kijkt er 6,6 minder, kijkt 7,1 films minder op televisie en 5,8 films minder als download uit legale bron/VOD. In totaal ziet zo iemand naar verwachting dus ongeveer 19 à 20 films minder langs legale weg, een geschatte *displacement ratio* van 0,39.

Bij hogere aantallen downloads uit illegale bron ligt die *displacement ratio nog wat lager*. Aangezien er een relatief kleine groep is die zeer veel films downloadt uit illegale bron, komt de gemiddelde *displacement ratio* over alle respondenten op 0,32. Gemiddeld over een representatieve groep Nederlanders leiden naar elke honderd downloads uit illegale bron per saldo naar schatting tot 32 minder films die uit legale bron worden gezien: 11 minder op DVD of Blu-ray, 11 minder op televisie, en 10 minder als betaalde download of via *video on demand*. Opgemerkt zij dat het hier een geschat effect betreft; dat houdt in dat het de best mogelijke (punt)schatting is gegeven de data en de steekproef, maar dat een dergelijke schatting per definitie omgeven is met statistische onzekerheid waardoor het effect in werkelijkheid ook iets hoger of lager kan uitvallen.

Als ondanks de kanttekeningen die hierboven geplaatst werden, het substitutie-effect (-0,68), het directe sampling-effect (+0,05 tot +0,15) en het indirecte sampling-effect (+0,08 en +0,19) dat uit de directe bevraging bleek worden opgeteld, dan zou dit per saldo corresponderen met een *displacement ratio* tussen 0,34 en 0,55 per download uit illegale bron. Dit komt vrij goed overeen met de totaaleffect in de modellen, maar ligt er iets boven.

Figuur 3.2 Effect van downloaden uit illegale bron op legale consumptie

Tabel 3.6 Effect van downloaden uit illegale bron op legale consumptie

Downloads	Kopen DVD/B-ray	/stuk	Kijken DVD/B-ray	/stuk	Kijken films op TV	/stuk	Kijken Betaalde downl./VOD	/stuk
5	-0,8	-0,2	-0,8	-0,2	-1,0	-0,2	-0,7	-0,1
10	-1,5	-0,1	-1,6	-0,2	-1,9	-0,2	-1,4	-0,1
15	-2,2	-0,1	-2,3	-0,2	-2,7	-0,2	-2,0	-0,1
20	-2,9	-0,1	-3,1	-0,2	-3,5	-0,2	-2,7	-0,1
25	-3,5	-0,1	-3,7	-0,1	-4,2	-0,2	-3,3	-0,1
30	-4,2	-0,1	-4,4	-0,1	-4,9	-0,2	-3,8	-0,1
40	-5,4	-0,1	-5,6	-0,1	-6,1	-0,2	-4,9	-0,1
50	-6,4	-0,1	-6,6	-0,1	-7,1	-0,1	-5,8	-0,1
60	-7,4	-0,1	-7,5	-0,1	-7,9	-0,1	-6,6	-0,1
70	-8,3	-0,1	-8,3	-0,1	-8,4	-0,1	-7,3	-0,1
80	-9,0	-0,1	-8,9	-0,1	-8,7	-0,1	-7,8	-0,1
90	-9,7	-0,1	-9,4	-0,1	-8,8	-0,1	-8,3	-0,1
100	-10,2	-0,1	-9,7	-0,1	-8,6	-0,1	-8,6	-0,1

4 Juridisch klimaat

In hoeverre zijn consumenten bekend met het Nederlandse beleid ten aanzien van downloaden uit illegale bron en de thuishopieregeling die sinds dit jaar van kracht is? En hoeverre is dit van invloed op hun downloadgedrag?

4.1 Kennis van regelgeving

Allereerst is het relevant om na te gaan in hoeverre consumenten bekend zijn met de regelgeving. Dit is een noodzakelijke voorwaarde voor beleid en regelgeving om effect te sorteren op het gedrag van mensen.

Tabel 4.1 geeft weer in hoeverre respondenten aangeven dat ze bekend waren met het (toen geldende) feit dat downloaden en streamen van films uit illegale bron in Nederland is toegestaan en het uploaden niet.²³ De categorie 'ongeveer' was in de vraagstelling verder toegelicht met "ik had hier wel eens iets over gehoord, maar wist niet precies hoe het zat." De tweede kolom geeft de resultaten voor downloaders (consumenten die minimaal één gedownloade film keken in het afgelopen jaar) en minderjarigen (consumenten jonger dan 18 jaar). Ongeveer een derde van de Nederlanders is met de toen geldende regelgeving bekend, een derde ongeveer en een derde niet. Kijkers van gedownloade films zijn statistisch significant beter op de hoogte dan niet-downloaders ($\chi^2 = 197,7$; $p < 0,001$). De groep onder 18 jaar is even goed op de hoogte als de volwassenen ($\chi^2 = 0,01$; $p = 0,99$).

Tabel 4.1 Bekend met feit dat downloaden en streamen uit illegale bron mag

	Totaal	Downloaders	Minderjarigen
Ja	29,3%	49,1%	29,6%
Ongeveer	37,0%	34,8%	36,9%
Nee	33,7%	16,1%	33,6%
N	2212	623	274

"Het downloaden of streamen van films uit niet-legale bronnen, bijvoorbeeld via The Pirate Bay, BitTorrent, Usenet (nieuwsgroepen) of uit cyberlockers (online opslagdiensten zoals Rapidshare en Mega) is in Nederland toegestaan. Hetzelfde geldt voor muziek en e-boeken. Uploaden is wel verboden. Was u hiervan op de hoogte voor u aan deze vragenlijst begon?"

Tabel 4.2 Bekend met het feit dat kopiëren van legaal verkregen films voor thuisgebruik mag

	Totaal	Downloaders	Minderjarigen
Ja	34,3%	47,8%	32,1%
Nee	40,1%	40,6%	44,5%
weet het (echt) niet	25,6%	11,6%	23,4%
N	2212	623	274

"Denkt u dat het maken van kopieën van films voor thuisgebruik, van films die u legaal heeft aangeschaft, is toegestaan?"

²³ Als gevolg van de uitspraak van het Europese Hof van Justitie van 10 april 2014 is downloaden uit illegale bron niet langer toegestaan. Zie ook voetnoot 1.

Tabel 4.2 geeft aan in hoeverre consumenten weten dat het is toegestaan voor thuisgebruik legaal verkregen films te kopiëren. Eén op de drie respondenten (34,3%) denkt dat dat mag, veertig procent (40,6%) denkt dat dat het niet mag. Downloaders uit illegale bron zijn ook hier beter op de hoogte dan niet-downloaders ($\chi^2 = 49,4$; $p < 0,001$), hoewel de regelgeving met betrekking tot kopiëren ook voor degenen die nooit uit illegale bron downloaden of streamen relevant is. Opnieuw is er geen statistisch significant verschil tussen minder- en meerderjarigen ($\chi^2 = 2,53$; $p = 0,28$).

Bijna 30% was voor aanvang van de vragenlijst bekend met de thuiskopieregeling, zo blijkt uit Tabel 4.3. Wederom zijn degenen die wel eens downloaden of streamen uit illegale bron beter op de hoogte van het beleid en hun rechten dan degenen die dat niet doen ($\chi^2 = 49,4$; $p < 0,001$). Minderjarigen blijken op dit punt minder goed geïnformeerd te zijn dan volwassenen ($\chi^2 = 17,5$; $p < 0,001$).

Tabel 4.3 Bekendheid met de "thuis-kopieregeling"

	Totaal	Downloaders	Minderjarigen
Ja	29,0%	39,8%	18,3%
Nee	71,0%	60,2%	81,7%
N	2212	623	274

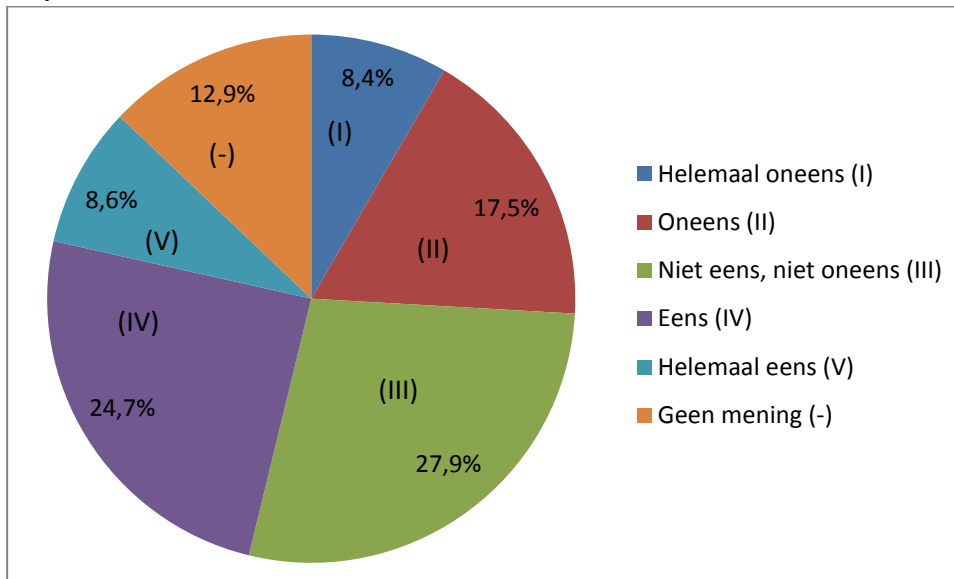
"Consumenten mogen voor thuisgebruik kopieën maken van onder andere films, ook uit niet legale bronnen. Als vergoeding voor de schade van al die kopieën voor auteursrechthebbenden bestaat er de zogeheten thuiskopie-regeling. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om schrijvers, regisseurs, componisten en acteurs en dus niet om financiers, aandeelhouders, distributeurs, winkeliers en exploitanten in de branche. Sinds 2013 is die regeling uitgebreid en zit er op veel apparaten die films en muziek kunnen opslaan een vergoeding. Kende u deze regeling voordat u aan deze vragenlijst begon?"

4.2 Houding ten aanzien van regelgeving

Figuur 4.1 geeft de houding van respondenten weer ten aanzien van een downloadverbod. Eén op de drie is het eens of helemaal eens met de stelling "Ik vind het acceptabel downloaden en streamen uit niet-legale bron te verbieden", waarbij opgemerkt dat uit Tabel 4.1 bleek dat een bijna even grote groep op voorhand niet wist dat het niet verboden is. Ongeveer een kwart is het juist oneens of helemaal oneens met de stelling en vindt een downloadverbod dus niet acceptabel. Iets meer dan 40% staat neutraal tegenover een downloadverbod of heeft geen mening.

Figuur 4.1 Van de respondenten vindt 33,3% een downloadverbod acceptabel, 25,9% niet

"Ik vind het acceptabel downloaden en streamen uit niet-legale bron te verbieden."

In Tabel 4.4 is te zien dat de verhoudingen anders liggen onder minderjarigen en onder degenen die het voorgaande jaar wel eens uit illegale bron downloadden. Beide groepen staan significant minder positief tegenover een downloadverbod. Van degenen die wel eens uit illegale bron downloadden, vindt iets meer dan de helft een downloadverbod niet acceptabel, terwijl 17,7% dat wel acceptabel vindt. Onder minderjarigen vindt 28,1% een downloadverbod acceptabel en 35,1% niet.

Tabel 4.4 Downloadverbod acceptabel?

	Totaal	Downloaders	Minderjarigen
Helemaal oneens (1)	8,4%	20,4%	13,9%
Oneens (2)	17,5%	31,9%	21,2%
Niet eens, niet oneens (3)	27,9%	26,3%	25,9%
Eens (4)	24,7%	14,6%	19,7%
Helemaal eens (5)	8,6%	3,1%	8,4%
Geen mening	12,9%	3,7%	11,0%
Gemiddeld (excl. 'geen mening')	3,46	2,46	2,86
		$F=379,5 (p<0,001)$	$F=10,5 (p<0,001)$
<i>N</i>	2212	623	273

"Ik vind het acceptabel om downloaden uit illegale bron te verbieden"

Er bestaat een duidelijk verband tussen kennis van de regelgeving ten aanzien van downloaden en de houding ten aanzien van een downloadverbod. Van degenen die de (toen geldende) regelgeving niet kenden, heeft 20,6% geen mening over een downloadverbod, voor de personen die regelgeving rondom downloaden ongeveer of volledig kennen ligt dit percentage substantieel lager (resp. 11,1% en 6,1%). Daarnaast is binnen de groep die de regelgeving niet kende een groter percentage het eens of helemaal eens met een downloadverbod (40,2%) dan in de groep die ongeveer of volledig op de hoogte was van de regelgeving (resp. 34,1% en 24,8%).

Tabel 4.5 Acceptatie downloadverbod in relatie tot kennis

	Heeft kennis van regelgeving legaliteit downloaden		
	Ja	Ongeveer	Nee
Helemaal oneens (1)	15,9%	6,1%	4,2%
Oneens (2)	25,6%	16,8%	11,3%
Niet eens, niet oneens (3)	27,7%	31,9%	23,7%
Eens (4)	19,8%	24,0%	29,9%
Helemaal eens (5)	5,0%	10,1%	10,3%
Geen mening	6,1%	11,1%	20,6%

"Ik vind het acceptabel om downloaden uit illegale bron te verbieden."

Tabel 4.6 geeft aan in hoeverre respondenten denken dat de thuishopieregeling de schade compenseert die auteursrechthebbenden lijden door het downloaden uit illegale bron. Bijna twee derde geeft aan dit (echt) niet te weten. Van de degenen die daar wel een opvatting over hebben, meent ongeveer de helft dat de regeling de schade (lang) niet dekt. De andere helft denkt dat de schade ongeveer of ruimschoots gecompenseerd wordt door de regeling.

Degenen die het voorgaande jaar downloadden of streamden uit illegale bron zijn significant meer geopinieerd over dit onderwerp ($\chi^2 = 133,6$; $p < 0,001$): iets meer dan de helft waagt zich aan een uitspraak, waarbij de groep die meent dat de schade ongeveer of ruimschoots wordt gecompenseerd groter is dan de groep die denkt dat dat niet zo is.

Ook het verschil tussen de minderjarigen en meerderjarigen is significant ($\chi^2 = 54,9$; $p < 0,001$), waarbij vooral opvalt dat de groep minderjarigen die meent dat de regeling de schade ongeveer compenseert relatief groot is.

Tabel 4.6 Voldoende compensatie schade door thuishopieregeling?

	Totaal	Downloaders	Minderjarigen
Compenseert de schade (lang) niet	17,5%	24,4%	14,2%
Compenseert de schade ongeveer	13,7%	21,0%	28,1%
Compenseert de schade ruimschoots	5,8%	10,1%	4,7%
Weet het (echt) niet	63,1%	44,5%	52,9%
N	2212	623	274

"Denkt u dat de thuishopieregeling een voldoende maatregel is om de schade te compenseren die de auteursrechthebbenden van films lijden door het downloaden uit illegale bron?"

Vervolgens is respondenten gevraagd of ze vinden dat hiernaast een regeling moet komen om schade voor financiers, aandeelhouders, distributeurs, winkeliers en exploitanten in de branche te compenseren (Tabel 4.7). Iets minder dan de helft heeft hier een mening over: 8,6% vindt dat er een dergelijke regeling moet komen, 39,4% vindt van niet.

Tabel 4.7 Ook een regeling voor andere stakeholders?

	Totaal
Ja	8,6%
Nee	39,4%
Ik weet het (echt) niet	51,9%
N	2212

"Vindt u dat er naast deze thuishopieregeling een regeling moet komen die de schade compenseert van financiers, aandeelhouders, distributeurs, winkeliers en exploitanten in de branche?"

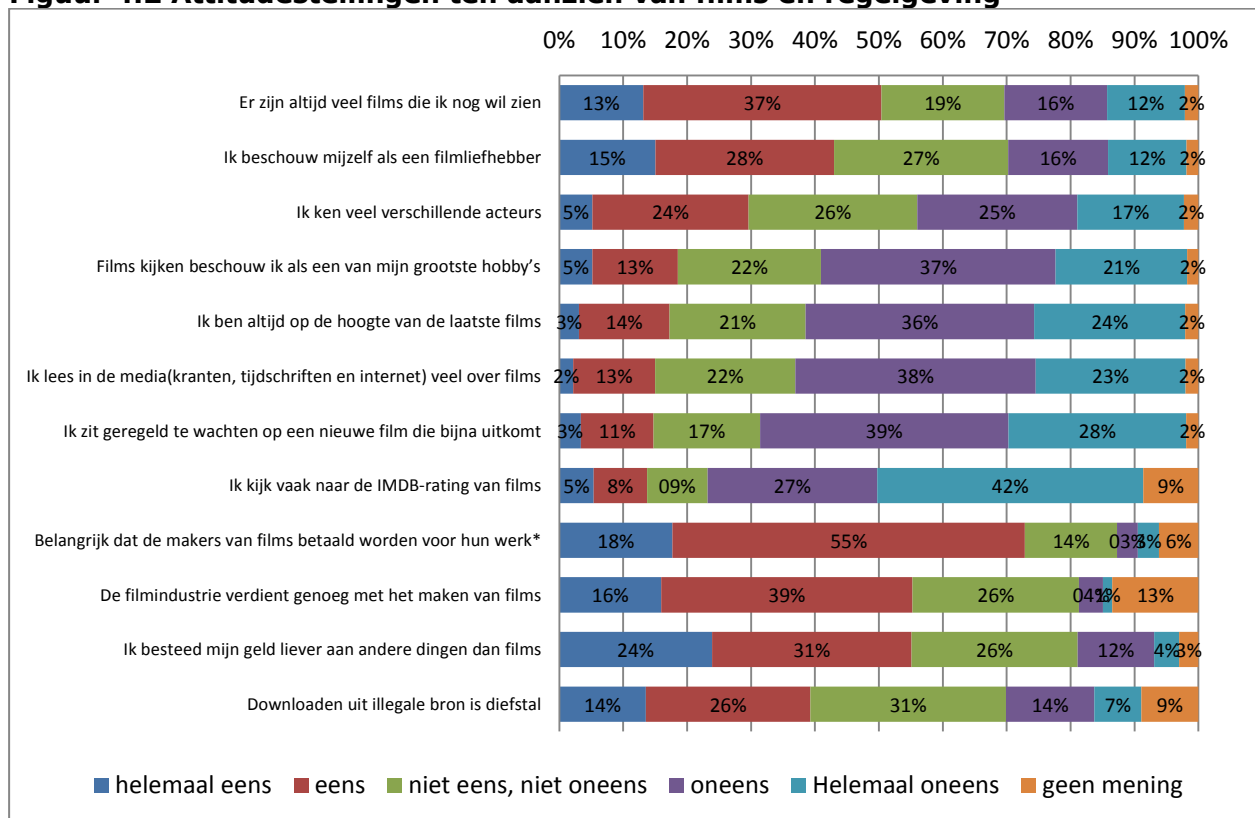
In Figuur 4.2 zijn de antwoorden op een aantal stellingen weergegeven. De eerste zeven stellingen geven een indruk van de mate waarin een consument graag films kijkt en in

films geïnteresseerd is. Deze stellingen correleren sterk; ongeveer 20% stemt met de meerderheid van de stellingen in en kan als filmliefhebber worden aangemerkt. Verder geldt voor vrijwel iedere stellingen dat ongeveer 20% het "helemaal oneens" is met de stelling; het percentage consumenten dat vrijwel niets met films heeft is dus van vergelijkbare omvang. De stelling over de website IMDB kent een ietwat afwijkend patroon. Dit komt waarschijnlijk doordat het om een specifieke website gaat die lang niet iedereen kent.

De overige stellingen raken meer aan de attitude ten aanzien van regelgeving. Zo vindt 73% het (zeer) belangrijk dat filmmakers betaald worden voor hun werk. Aan de andere kant is 55% het (helemaal) eens met de stelling dat de filmindustrie op dit moment genoeg verdient aan films. Veertig procent beschouwt downloaden uit illegale bron als diefstal, terwijl 57% aangeeft liever geld te besteden aan andere dingen dan aan films (waaronder natuurlijk ook mensen die niet of nauwelijks films kijken).

Figuur 4.2 Attitudestellingen ten aanzien van films en regelgeving

4.3 Gerapporteerde gedragseffecten regelgeving

Tot slot zijn twee vragen gesteld naar vermeende gedragseffecten als gevolg van het huidige of alternatief beleid. Allereerst is gevraagd hoe downloaders denken te reageren wanneer downloaden uit illegale bron verboden zou worden en er straffen aan verbonden zouden zijn: 71% geeft aan bij een dergelijke maatregel minder te gaan downloaden of helemaal te stoppen. Ongeveer 16% zegt evenveel te blijven downloaden maar gebruik te gaan maken van technieken om niet betrapt of geïdentificeerd te worden. Zo'n 13% zegt zich niet anders te zullen gedragen (Tabel 4.8). Er bestaan geen statistische significante verschillen te bestaan tussen minderjarige en meerderjarige downloaders.

Het percentage dat zou stoppen met downloaden is wel iets hoger onder jongeren (29,0%) dan onder volwassenen (17,6%).

Tabel 4.8 Gerapporteerd gedragseffect als downloaden en streamen uit niet-legale bron verboden en dus strafbaar zou worden

	Downloaders	Minderjarige downloaders	Meerderjarige downloaders
Ja, ik zou stoppen met downloaden	19,6%	29,0%	17,6%
Ja, ik zou veel minder gaan downloaden	24,6%	25,0%	24,5%
Ja, ik zou iets minder gaan downloaden	26,9%	19,0%	28,5%
Ja, ik zou evenveel blijven downloaden, maar gebruik maken van technieken om niet betrapt of geïdentificeerd te worden	16,4%	17,0%	16,3%
Nee, ik zou me niet anders gedragen	12,6%	10,0%	13,1%
N	573	100	473

"Als downloaden en streamen van films uit niet-legale bron zou worden verboden en er dus ook straffen aan verbonden zouden zijn, zou dat invloed hebben op uw downloaden of streamen van films uit die bronnen?"

Tot slot is aan de respondenten die in de eerdere vraag aangaven de thuishopieregeling te kennen, gevraagd of deze regeling invloed heeft op hun downloaden en streamen uit illegale bron. Vier op de vijf respondenten binnen deze groep geven aan zich niet anders te gedragen als gevolg van de regeling. Van degenen die wel een gedragseffect rapporteren, zegt bijna driekwart te zijn gestopt of minder te zijn gaan downloaden. Onder jongeren is de groep die een gedragsverandering meldt statistisch significant groter ($\chi^2 = 16,4$; $p < 0,001$), maar de verhouding daarbinnen ongeveer gelijk. Dit contra-intuïtieve effect zou te maken kunnen hebben met het feit dat de aandacht voor de thuishopieregeling deze mensen bewuster heeft gemaakt van het auteursrecht als verdienmodel voor rechthebbenden.

Tabel 4.9 Gedragseffect van thuishopie-regeling*

	Totaal	Minderjarigen
Ja, begonnen met downloaden en streamen	2,0%	6,0%
Ja, meer gaan downloaden en streamen	3,6%	6,0%
Ja, minder gaan downloaden en streamen	4,2%	8,0%
Ja, gestopt met downloaden en streamen	9,4%	20,0%
Nee, geen gedragseffect	80,8%	60,0%
N	623*	50*

"Heeft deze regeling invloed op uw downloaden of streamen van films uit niet-legale bronnen?"

* Enkel mensen die bekend waren met de thuishopieregeling

5 Samenvatting en conclusies

Bijna alle Nederlanders tussen 12 en 65 jaar kijken wel eens een film, slechts 5% zag geen enkele film in het afgelopen jaar. Nederlanders keken in 2013 gemiddeld tussen 35 en 40 films, ruim de helft daarvan geven ze aan via de televisie te bekijken, via een directe uitzending of uitgesteld/opgenomen. DVD of Blu-ray is daarna het meest populaire medium om films te kijken, nipt gevolgd door films die zijn gedownload of worden gestreamd uit illegale bron. Ongeveer 12% van de filmconsumptie (één op de negen films) vond plaats uit illegale bron.

Cijfers over verkoop- en downloadgedrag geven geen goed beeld van kijkgedrag. Zo worden er veel meer DVD's en Blu-rays bekeken dan gekocht, omdat men bijvoorbeeld samen kijkt, films meer dan een keer bekijkt of exemplaren doorgeeft of uitleent. Voor downloads en streams uit illegale bron geldt juist dat er meer wordt gedownload dan er worden bekeken.

In 2013 downloadde 25,8% van de Nederlanders tussen 12 en 65 jaar wel eens een film uit illegale bron. Eén op de drie mannen downloadde wel eens, tegenover één op de vijf vrouwen. Meer jongeren dan meerderjarigen downloaden, maar de groep meerderjarigen die downloadt, doet dat wel intensiever. Per saldo kijken jongeren daardoor niet significant meer films uit illegale bron (5,7) dan volwassenen (4,2). Naar verhouding kijken jongeren wel iets vaker naar DVD's en Blu-rays en volwassenen naar de televisie. Bij verdere uitsplitsing blijkt dat de groep tussen 16-24 jaar het meeste downloaders uit illegale bron kent.

Het percentage Nederlanders dat films downloadt uit illegale bron neemt toe, het sterkst binnen de groep tussen 16 en 24 jaar: van circa 18% in 2008 en 43% in 2012, naar 56% in 2014. De verkoop van DVD's en Blu-rays neemt juist af. Slechts 32% geeft aan in de voorgaande 12 maanden een film op DVD of Blu-ray te hebben gekocht. Twee jaar eerder was dat 45%, waarbij opgemerkt dat dit inclusief series was. Video-on-demand, betaalde downloads en streamingdiensten nemen juist snel toe in populariteit: anno 2014 maken bijna evenveel mensen gebruik van dergelijke legale digitale diensten als van illegale bronnen. Bij bioscoopbezoek is een lichte stijging te zien (en daar weer vooral in de leeftijdsgroep tussen 16-24 jaar); bijna alle jongeren gaan wel eens naar de film. Dat het totale bioscoopbezoek in Nederland het afgelopen jaar slechts weinig is toegenomen, komt waarschijnlijk doordat jongeren niet heel vaak naar de film gaan. Budgetbeperkingen kunnen hier een rol spelen.

De belangrijkste reden die consumenten aangeven om uit illegale bron te downloaden of streamen is het gratis verkrijgen van een film. Voor 68% is dat één van de twee belangrijkste redenen. Daarnaast wordt ook vrij vaak aangegeven dat de gedownloade film nog niet beschikbaar is en men niet wil wachten (staat bij 36% in de top twee), en dat het een makkelijke manier is om de film toe te voegen aan de verzameling (35%).

Substitutie

Zo'n 68% geeft aan de laatste film die hij/zij heeft gedownload op andere wijze te gaan zien, als deze niet uit illegale bron beschikbaar zou zijn. Bijna de helft geeft aan de film dan in de bioscoop te gaan zien; bijna 30% zou belangstelling hebben voor de DVD of

VOD/stream en 22,2% geeft aan te kiezen voor een betaalde download. Hoewel dit niet moet worden geïnterpreteerd alsof er ruim twee aanschaffen minder zijn als gevolg van iedere drie downloads, geeft het wel aan dat er in veel gevallen betalingsbereid is. Consumenten zijn echter niet noodzakelijkerwijs bereid de marktprijs te betalen. Daarnaast zal een deel van de respondenten de film ook nu daadwerkelijk hebben gezien via een legaal kanaal.

Sampling

Aan de andere kant zijn er ook aanwijzingen dat onbetaald downloaden de legale consumptie kan stimuleren via zogenaamde "sampling-effecten". Ongeveer een kwart van de downloaders geeft aan wel eens een film te kopen nadat hij deze heeft gedownload. Ook zijn er aanwijzingen dat er indirecte sampling-effecten bestaan: na downloaden is men geïnteresseerd om (via legale kanalen) meer van een bepaalde acteur of maker te zien. Het directe sampling-effect komt op 5 tot 15 films per 100 downloads, het indirecte sampling-effect op 8 tot 19 films per 100 downloads. Dit lijkt net als de gerapporteerde substitutie-effecten aan de hoge kant.

Totaaleffect

Om beter en betrouwbaarder inzicht te krijgen in het saldo van substitutie- en samplingeffecten is een analyse op consumentniveau uitgevoerd. Deze laat zien dat er per saldo een negatief effect uitgaat van downloaden uit illegale bron op het kopen en kijken van DVD's en Blu-rays, films kijken op televisie en als betaalde download of stream uit legale bron of via *video on demand*. Een negatief (of positief) saldo-effect op bioscoopbezoek is niet gevonden. Klaarblijkelijk is het bioscoopkanaal duidelijk anders vanuit het perspectief van de consumenten. Voor alle gevonden effecten geldt dat deze afvlakken naar mate mensen intensiever downloaden. Iemand die jaarlijks 10 films downloadt uit illegale bron, ziet ongeveer 5 films minder op DVD, Blu-ray, televisie of als betaalde download of *video on demand* (*displacement ratio*: 0,49). Iemand die jaarlijks 50 films downloadt, ziet naar verwachting ongeveer 19 à 20 films minder langs legale weg (*displacement ratio*: 0,39). Gemiddeld over een representatieve steekproef leiden elke honderd downloads uit illegale bron per saldo tot 32 minder films die uit legale bron worden gezien: 11 minder op DVD of Blu-ray, 11 minder op televisie, en 10 minder als betaalde download of via *video on demand*.

Als ondanks de kanttekeningen die hierboven geplaatst werden, het substitutie-effect (-0,68), het directe sampling-effect (+0,05 tot +0,15) en het indirecte sampling-effect (+0,08 en +0,19) worden opgeteld, dan zou dit per saldo corresponderen met een *displacement ratio* tussen 0,34 en 0,55 per download uit illegale bron. Dit komt vrij goed overeen met de totale *displacement ratio* van 0,32 in de modellen, maar ligt er iets boven.

Bevindingen over beleid en regelgeving

Ongeveer een derde van de Nederlanders is goed op de hoogte van de (toen geldende) regelgeving omtrent legaliteit van onbetaald downloaden, kopiëren en de thuiskopieregeling. Ongeveer een derde is in het geheel niet op de hoogte en een derde weet het ongeveer. Downloaders zijn beter op de hoogte dan niet-downloaders, er zijn geen verschillen tussen minderjarigen en meerderjarigen.

Ongeveer een derde van de Nederlanders vindt een downloadverbod acceptabel, dit percentage ligt aanzienlijk lager onder downloaders (minder dan 20%) en ook iets lager onder minderjarigen (28%). Daarnaast vindt een derde een verbod (zeer) onacceptabel en de resterende derde heeft geen uitgesproken mening. Bijna driekwart van de Nederlanders vindt het belangrijk dat filmmakers worden betaald voor hun werk, maar tegelijkertijd vindt meer dan de helft dat de filmindustrie op dit moment al voldoende verdient. Sanctioneren kan effectief zijn: de meerderheid van de downloaders geeft aan minder te gaan downloaden en streamen uit illegale bron (ruim 50%) of daarmee zelfs te stoppen (20%), als dit verboden zou worden en er straffen aan verbonden zouden zijn.

Voor de thuis kopiëregeling is het beeld van consumenten minder helder. Zo geeft ruim 60% aan niet te weten of de thuis kopiëregeling de schade van rechthebbenden voldoende compenseert, ook heeft meer dan de helft geen mening over het instellen van een regeling voor andere stakeholders. Slechts weinig consumenten (minder dan 10%) zijn vooralsnog positief voor een dergelijke aanvullende regeling. Opvallend is dat de thuis kopiëregeling voor meer consumenten heeft geleid tot een afname van het downloaden en streamen uit illegale bron, dan tot een toename. Dit kan te maken hebben met onbegrip van de regeling of met een bewustwordingsproces voor het verdienmodel van rechthebbenden.

A Appendix: LISS Panel

Het LISS panel (Longitudinal Internet Studies for the Social sciences) is een online panel dat bestaat uit circa 5.000 huishoudens, waarbinnen 8.000 individuen panellid zijn. Het LISS panel bestaat sinds 2007 en is speciaal gebouwd voor wetenschappelijk, maatschappelijk en beleidsrelevant onderzoek. Als basis voor de opbouw heeft het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) een aselechte steekproef van (ruim) 10.000 adressen uit de Gemeentelijke Basis Administratie (GBA) getrokken. Uiteindelijk is 48% van de oorspronkelijke steekproef bereid gevonden om deel te nemen aan het panel. Voor een uitgebreide beschrijving van de wervingsprocedure verwijzen we naar Scherpenzeel (2009)²⁴. De samenstelling en kwaliteit van het panel heeft de voortdurende aandacht van CentERdata. De representativiteit van het panel is na de opzet onderzocht en de resultaten daarvan zijn samengevat in Knoef en De Vos (2009)²⁵. Regelmatig verschijnen nieuwe rapporten over de representativiteit tijdens de loop van het panel, deze zijn te vinden op <http://www.lissdata.nl>. Op dit moment geldt het LISS panel als (een van de) meest representatieve panels van Nederland, waarbij een kernsterkte is dat respondenten zich niet zelf kunnen aanmelden voor het panel (dat kan bij vrijwel ieder ander panel wel) maar worden uitgenodigd. Mede hierdoor bevat het panel doelgroepen die in vrijwel geen enkel ander online panel goed zijn vertegenwoordigd.

Panelleden vullen iedere maand vragenlijsten in, een groot deel daarvan komt van wetenschappelijke onderzoekers die hiervoor aanvragen kunnen doen en de data gebruiken voor wetenschappelijke publicaties. Verder is er binnen het LISS panel 150 minuten per jaar gereserveerd voor betaald onderzoek. Dit onderzoek dient maatschappelijk relevante onderwerpen te bestrijken.

Panelleden ontvangen een financiële vergoeding voor hun deelname aan de vragenlijsten. De vergoedingen worden per kwartaal uitgekeerd. Aangezien personen zich niet spontaan bij het LISS panel kunnen aanmelden, treedt er geen vertekening op door zelfselectie van mensen die aan vele panels meedoen om geld te verdienen. Het is onze ervaring dat het aantal afgebroken vragenlijsten sterk wordt verminderd door de belofte van een uit te keren vergoeding bij volledige invulling van de vragenlijst. De respons op de uitgezette vragenlijsten is doorgaans hoog (75% of hoger).

²⁴ Zie: http://www.lissdata.nl/assets/uploaded/Sample_and_Recruitment.pdf

²⁵ Knoef, M.G. en De Vos, K. (2009). Representativeness in online panels: How far can we reach? Working paper, CentERdata, Tilburg University.

B Appendix: Modelschattingen

Tabel B.1 Modelschattingen: Het effect van downloaden uit illegale bron op consumptie en verwerving films via andere kanalen (Tobit-modellen)

	Bioscoop-bezoek	Kopen van DVD's	Kijken van DVD's	Betaald downloaden	Films op televisie kijken
Aantal downloads	0,012	-0,155***	-0,167***	-0,145**	-0,197**
Aantal downloads²	-7,46×10⁻⁵	5,32×10⁻⁴***	7,00×10⁻⁴***	5,87×10⁻⁴**	11,1×10⁻⁴***
Interesse in films	2,11**	3,95*	7,40***	8,96**	32,03***
(Interesse in films) ²	0,12	0,23	-0,12	-0,36	-2,99***
Bezoeker IMDB	-0,19	–	0,027	1,34**	-3,97***
Vrouwen	0,47	-0,45	-0,33	-1,38	-9,25***
(Mannen)	–	–	–	–	–
Leeftijd	-0,31***	0,29**	-0,44**	0,84***	0,98***
Leeftijd ²	0,003***	-0,004**	0,0032	-0,014***	-0,010**
Opleidingsniveau laag	-2,09***	0,71	-0,52	-2,13	-1,23
(Opleidingsniveau midden)	–	–	–	–	–
Opleidingsniveau hoog	1,04***	2,63***	2,44**	-0,72	0,59
Zeer sterk stedelijk	2,54***	1,93	2,45	1,24	-10,09***
Sterk stedelijk	2,30***	2,16*	2,51*	1,79	-4,18
Matig stedelijk	1,15**	1,69	1,16	4,70**	-1,88
Weinig	1,04**	0,18	1,59	1,37	-4,43
(Niet stedelijk)	–	–	–	–	–
Netto-huishoudinkomen	0,067	-0,12	0,034	-0,15	-0,32
Constante	0,12	-24,84***	-11,01**	-46,31***	-34,57***
Pseudo R ²	0,054	0,026	0,025	0,037	0,012

*p<0,10; **p<0,05; ***p<0,01; weggelaten dummy-waarden tussen haakjes

C Appendix: Vragenlijst

{intro}

Mensen kunnen op verschillende manieren films verkrijgen en bekijken. Wij onderscheiden daarbij:

- Een film kijken in de **bioscoop**
- Een film kijken op een originele **DVD** of **Blu-ray**
- Een film kijken die wordt uitgezonden op **televisie** (al dan niet opgenomen op harddiskrecorder, set-top-box of videorecorder, en achteraf teruggekeken)
- Een film kijken als **betaalde download of stream** bijvoorbeeld via Pathé Thuis, Veamer, Videoland on Demand, Ximon, iTunes, een abonnement zoals Netflix, Film1 of HBO, of **video-on-demand** van uw eigen tv-aanbieder
- Een **gekopieerde film** kijken via DVD, Blu-ray, USB-stick, enz.
- Een film kijken die is **gedownload of gestreamd uit niet-legale bron**, via bijvoorbeeld The Pirate Bay, BitTorrent, Usenet (nieuwsgroepen) of in cyberlockers (online opslagdiensten zoals Rapidshare en Mega). Downloaden en streamen van films uit niet-legale bron is niet verboden, het uploaden wel.

De blauwe tekst maakte deel uit van een hover-over tekstwolk

v1af.a.f1 - v1af.som

Hoeveel films hebt u in de afgelopen **12 maanden gezien?** *Als u geen films hebt gezien, vult u dan een '0' in.*

Gaat u alleen uit van films die u vrijwel helemaal hebt gekeken. Als u het niet meer precies weet, maakt u dan zo'n goed mogelijke inschatting.

v1af.a.f1 In de bioscoop

v1af.b.f1 Op een originele DVD of Blu-ray

v1af.c.f1 Op televisie

v1af.d.f1 Als betaalde download of stream, abonnement of via *video-on-demand*

v1af.e.f1 Gekopieerd op DVD, Blu-ray, USB, etc.

v1af.f.f1 Als download of stream uit niet-legale bron

v1af.som Totaal

0..10000

v2

Hoeveel DVD's of Blu-rays met films hebt u **in de afgelopen 12 maanden gekocht** in een fysieke of online winkel?

Als u het niet meer precies weet, maakt u dan een zo'n goed mogelijke inschatting. Rekent u ook aankopen mee die u als cadeau voor iemand hebt gekocht.

Aantal films gekocht
integer

v3

Hoeveel films hebt u **in de afgelopen 12 maanden gedownload of gestreamd uit niet-legale bron** zoals via The Pirate Bay, BitTorrent, of Usenet (nieuwsgroepen) of in cyberlockers zoals Rapidshare en Mega?

*Als u het niet meer precies weet, maakt u dan zo'n goed mogelijke inschatting. Rekent u daarbij ook films mee die u hebt gedownload maar (nog) niet hebt bekeken **en** downloads die u van iemand anders hebt gekregen.*

Aantal films gedownload of gestreamd uit niet-legale bron:
integer

if v3 > 0

v4a

Wanneer hebt u **voor het laatst** een film **gedownload of gestreamd uit niet-legale bron** zoals via The Pirate Bay, BitTorrent of Usenet (nieuwsgroepen) of in cyberlockers zoals Rapidshare en Mega? Het mag ook gaan om een kopie/download uit niet-legale bron die u van iemand anders hebt gekregen.

- 1 Minder dan een week geleden
- 2 Langer dan een week, maar minder dan een maand geleden
- 3 Tussen 1 en 3 maanden geleden
- 4 Tussen 3 en 6 maanden geleden
- 5 Tussen 6 en 12 maanden geleden

if v3 = 0

v4b

Wanneer hebt u **voor het laatst** een film **gedownload of gestreamd uit niet-legale bron** zoals via The Pirate Bay, BitTorrent, of Usenet (nieuwsgroepen) of in cyberlockers zoals Rapidshare en Mega? Het mag ook gaan om een kopie/download uit niet-legale bron die u van iemand anders hebt gekregen.

- 1 Langer dan een jaar geleden
- 2 Ik heb nog **nooit** een film uit niet-legale bron gedownload, gestreamd of gekregen

if v3>0

v5_1_ - v5_8_

Wat waren voor u de twee **belangrijkste redenen** om deze film uit **niet-legale bron** te downloaden of streamen?

v5_1_ Voor (bijna) niets deze film verkrijgen

v5_2_ De film is nog niet uit of niet beschikbaar in Nederland en ik wil niet wachten

v5_3_ Ik wil de film eerder zien dan anderen

v5_4_ Makkelijke manier om de film toe te voegen aan mijn verzameling

v5_5_ De film downloaden voor iemand anders

v5_6_ Ik kende het genre of de acteurs nog niet

v5_7_ Ik vind dat alle films gratis te zien moeten zijn

v5_8_ Een andere reden

0 nee

1 ja

if v3>0

v6a_1 - v6a_4

Stel dat **de laatste film** die u uit niet-legale bron hebt gedownload of gestreamd alleen beschikbaar zou zijn in de bioscoop, op DVD of Blu-ray of als betaalde download, stream, of via video-on-demand.

Had u deze dan via één of meer van de onderstaande kanalen gekocht/tegen betaling gaan zien?

v6a_1 De DVD

v6a_2 Een betaalde download

v6a_3 Een stream of video-on-demand

v6a_4 In de bioscoop

1 Ja

2 Nee

3 Ik weet het (echt) niet

if v3>0

v6b_1 - v6b_4

Stel dat **alle films** die u uit niet-legale bron hebt gedownload of gestreamd alleen beschikbaar zou zijn in de bioscoop, op DVD of Blu-ray of als betaalde download, stream, of via video-on-demand.

Had u deze dan via één of meer van de onderstaande kanalen gekocht/tegen betaling gaan zien?

v6b_1 De DVD

v6b_2 Een betaalde download

v6b_3 Een stream of video-on-demand

v6b_4 In de bioscoop

1 Ja

2 Nee

3 Ik weet het (echt) niet

if (v3>0 or v4b=1)

v7

Hoe vaak hebt u een film aangeschaft op DVD of Blu-ray, of als betaalde download/stream, via video-on-demand of in de bioscoop bekeken, nadat u deze eerder uit niet-legale bron had gedownload, gestreamd of ontvangen?

- 1 (vrijwel) nooit (0-5% van de gevallen)
- 2 soms (5-20% van de gevallen)
- 3 regelmatig (20-40% van de gevallen)
- 4 vaak (40-60% van de gevallen)
- 5 heel vaak (60-80% van de gevallen)
- 6 bijna altijd (80-100% van de gevallen)

if (v3>0 or v4b=1)

v8

Wanneer hebt u dat **voor het laatst** gedaan?

- 1 Minder dan een week geleden
- 2 Langer dan een week, maar minder dan een maand geleden
- 3 Tussen 1 en 3 maanden geleden
- 4 Tussen 3 en 6 maanden geleden
- 5 Tussen 6 en 12 maanden geleden
- 6 Langer dan een jaar geleden
- 7 Nooit

if (v3>0 or v4b=1)

v9

Heeft het bekijken van een film uit niet-legale bron wel eens geleid tot het betaald bekijken van een andere film van dezelfde makers alleen omdat u deze andere film uit niet-legale bron heeft gezien?

Denk bijvoorbeeld aan een vervolg of ander deel.

- 1 (vrijwel) nooit (0-5% van de gevallen)
- 2 soms (5-20% van de gevallen)
- 3 regelmatig (20-40% van de gevallen)
- 4 vaak (40-60% van de gevallen)
- 5 heel vaak (60-80% van de gevallen)
- 6 bijna altijd (80-100% van de gevallen)

if (v3>0 or v4b=1)

v10

Wanneer hebt u dat **voor het laatst** gedaan?

- 1 Minder dan een week geleden
- 2 Langer dan een week, maar minder dan een maand geleden
- 3 Tussen 1 en 3 maanden geleden
- 4 Tussen 3 en 6 maanden geleden
- 5 Tussen 6 en 12 maanden geleden
- 6 Langer dan een jaar geleden
- 7 Nooit

v11a - v11l

Hieronder volgt een aantal stellingen. Kunt u voor iedere stelling aangeven in hoeverre u het eens bent met deze stelling?

v11a Ik beschouw mijzelf als een film liefhebber

v11b Films kijken beschouw ik als een van mijn grootste hobby's

v11c Ik vind het belangrijk dat acteurs, crew leden en de makers van films betaald worden voor hun werk

v11d Ik ben altijd op de hoogte van de laatste films

v11e Ik lees in de media (kranten, tijdschriften en internet) veel over films

v11f Er zijn altijd veel films die ik nog wil zien

v11g Ik zit geregeld te wachten op een nieuwe film die bijna uitkomt

v11h Ik ken veel verschillende acteurs

v11i Ik kijk vaak naar de IMDb-rating van films

v11j Ik besteed mijn geld liever aan andere dingen dan films

v11k Downloaden uit illegale bron is diefstal

v11l De filmindustrie verdient genoeg met het maken van films

1 Helemaal oneens

2 Oneens

3 Niet eens, niet oneens

4 Eens

5 Helemaal eens

6 Geen mening

v12

Ik vind het acceptabel om downloaden en streamen uit niet-legale bron te verbieden.

1 Helemaal oneens

2 Oneens

3 Niet eens, niet oneens

4 Eens

5 Helemaal eens

6 Geen mening

v13

Het downloaden of streamen van films uit niet-legale bronnen, bijvoorbeeld via The Pirate Bay, BitTorrent, Usenet (nieuwsgroepen) of uit cyberlockers (online opslagdiensten zoals Rapidshare en Mega) is in Nederland toegestaan. Hetzelfde geldt voor muziek en e-boeken. Uploaden is wel verboden.

Was u hiervan op de hoogte voordat u aan deze vragenlijst begon?

1 Ja

2 Ongeveer, ik had hier wel eens iets over gehoord, maar wist niet precies hoe het zat

3 Nee

v14

Als downloaden en streamen van films uit niet-legale bron zou worden verboden en er dus ook straffen aan verbonden zouden zijn, zou dat invloed hebben op uw downloaden of streamen van films uit die bronnen?

- 1 Ja, ik zou **stoppen** met downloaden en streamen uit niet-legale bronnen
- 2 Ja, ik zou **veel minder** gaan downloaden en streamen uit niet-legale bronnen
- 3 Ja, ik zou **iets minder** gaan downloaden en streamen uit niet-legale bronnen
- 4 Ja, ik zou **evenveel** blijven downloaden en streamen, maar gebruik maken van technieken om niet **betrapt of geïdentificeerd** te worden
- 5 Nee, ik zou me **niet anders**gedragen
- 6 Nee, ik downloadde of streamde al nooit (meer) uit illegale bron

v15

Denkt u dat het maken van kopieën van films voor thuisgebruik, van films die u legaal hebt aangeschaft, is toegestaan?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Ik weet het (echt) niet

v16

Consumenten mogen voor thuisgebruik kopieën maken van onder andere films, ook uit niet legale bronnen. Als vergoeding voor de schade van al die kopieën voor auteursrechthebbenden bestaat er de zogeheten thuiskopie-regeling. Het gaat daarbij bijvoorbeeld om schrijvers, regisseurs, componisten en acteurs en dus niet om financiers, aandeelhouders, distributeurs, winkeliers en exploitanten in de branche. Sinds 2013 is die regeling uitgebreid en zit er op veel apparaten die films en muziek kunnen opslaan een vergoeding (heffing).

Kende u deze regeling voordat u aan deze vragenlijst begon?

- 1 Ja
- 2 Nee

if v16=1

v17

Heeft deze regeling invloed op uw downloaden of streamen van films uit niet-legale bronnen?

- 1 Ja, ik ben door de regeling **begonnen met downloaden en streamen** uit niet-legale bronnen
- 2 Ja, ik ben door de regeling **meer gaan downloaden en streamen** uit niet-legale bronnen
- 3 Ja, ik ben door de regeling **minder gaan downloaden en streamen** uit niet-legale bronnen
- 4 Ja, ik ben door de regeling **gestopt met downloaden en streamen** uit niet-legale bronnen
- 5 Nee, ik ben evenveel blijven downloaden

v18

De thuiskopie-regeling hanteert verschillende tarieven, afhankelijk van het apparaat. Zo is de heffing (incl. BTW) op een blanco CD €0,04 en op een externe harde schijf €1,21. De maximale heffing is €6,05 op bijvoorbeeld een laptop, tablet of smartphone.

Denkt u dat de thuiskopieregeling een voldoende maatregel om de schade te compenseren die de makers van muziek, films, series en boeken lijden door het downloaden uit illegale bron?

- 1 De thuiskopieregeling compenseert de schade (lang) niet
- 2 De thuiskopieregeling compenseert de schade ongeveer
- 3 De thuiskopieregeling compenseert de schade ruimschoots
- 4 Ik weet het (echt) niet

v19

Vindt u dat er naast deze thuiskopieregeling een regeling moet komen die de schade compenseert van financiers, aandeelhouders, distributeurs, winkeliers en exploitanten in de branche?

- 1 Ja
- 2 Nee
- 3 Ik weet het (echt) niet